

LENNART BÖRNFORS

Bygdefotografen Martin Svensson i Börringe

Föreningen Svedala-Barabygden

Omslagsbild: se sidan 49

Internetupplaga med rättelser och tillägg 2018
© 2005 Föreningen Svedala-Barabygden

Redaktionskommitté:
Bo Sahlée, Kjell Bergman,
JanAnders Persson och Mats Olsson.

Bildbearbetning och grafisk formgivning:
Mats Olsson

Tryckeri:
Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, Lund.

ISBN 91-975638-0-3

Innehåll

Utgivarens förord 4

1. Martin Svensson (1887-1951) 5

Hemmet 5

Yrkesvalet 7

Vägen in i yrket 7

Inte bara fotograf 8

2. Att ta hand om en fotosamling 10

Från Hildas vind till Folklivsarkivet 10

Vem? Var? När? – identifiering av motiven 11

3. Martins bilder 14

Hos fotografen 14

Livets högtider 14

Med kameran i en rem om halsen 17

4. Bygdefotografen 18

Ateljéfotografer och amatörer 18

Ateljéutbildad yrkesfotograf utan ateljé 20

5. Bygd i bild 21

Fotografen som bygdeskildrare 21

Börninge i fest och vardag 25

Författarens efterord 144

Folklivsarkivets arkivnummer anges efter bildtexterna.

Utgivarens förord

Böringe – by, kyrkby, stationssamhälle, gods – idag en del av Svedala kommun, tidigare största socknen i Vemmenhögs härad. Hittills har det inte funnits någon särskild bok utgiven om denna del av Svedala. Vi vill råda bot på detta med denna bok som är en skildring av hur en fotograf på den skånska landsbygden arbetade och skildrade sin hembygd. Den är dess-utom ett dokument om Böringe och dess invånare under första delen av 1900-talet.

Föreningen Svedala-Barabygdens tidigare bok om ”Svedala förr och nu” innehöll bl.a. några foton tagna av fotografen Martin Svensson. Den bok som nu utges är helt inriktad på denne fotograf och hans foton från hemsocknen Böringe.

Martin Svenssons 6.000 glasplåtar förvaras på Folklivsarkivet i Lund. De har nyligen scannats till dator. Därmed har det blivit möjligt att mer aktivt försöka identifiera motiven. Det är ett arbete som för arkivets räkning utförts av fil.dr Lennart Börnfors, brorson till fotografen och alltså med släktrötter i Böringe. I den här boken berättar han om Martin Svenssons liv som bygdefotograf och låter oss ta del av ett stort urval bilder. De visar livet i Böringe under första hälften av 1900-talet. Men man behöver inte ha sitt ursprung i Böringe för att uppskatta bilderna.

Till Folklivsarkivet, som ställt sin fotosamling till förfogande, framför föreningen sitt tack.

Ett tack även till Ebbe Kocks stiftelse som genom bidrag möjliggjort bokens tryckning. Därmed har syftet kunnat uppnås – att till allmänhet och forskare sprida kännedom om den bildskatt som Martin Svenssons fotosamling på Folklivsarkivet i Lund utgör.

Svedala i maj 2005.

Föreningen Svedala-Barabygden

Detta är en bok om bygdefotografen Martin Svensson och hans bilder av människor i Börringe i fest och vardag. Det skall handla om hans liv, om vad som hände med hans många glasplåtar, om Martin Svenssons verksamhet som fotograf och om hans plats bland andra bygdefotografer. Därefter följer ett samlat bildavsnitt som inleds med tankar kring fotografen som bygdeskildrare.

1. Martin Svensson (1887–1951)

Hemmet

Martin Svensson föddes 1887 i Nötesjö, en by som sträcker sig norrut från kyrkan i Börringe tills Håkanstorp tar vid. Därefter följde Sturup, byn som omkring 1970 skulle komma att ödeläggas när flygfältet tillskapades.

Fadern hette Sven Nilsson. Han var född på Rävstad, som då var arrendegård under Börringekloster. Svens studiebegåvning märktes i skolan och enligt uppgift var det greve Beck-Friis som såg till att arrendatorns pojke fick studera vidare. Sven

Martin Svenssons föräldrahem i Nötesjö. 3:F22

examinerades från mekaniska linjen vid Tekniska elementarskolan i Malmö (Tekniska läroverket). Men han fick aldrig direkt nytta av sin examen i yrkeslivet. Först måste han i stället under en följd av år hjälpa modern som var änka på Rävstad tills den äldre brodern, Jöns, kunde ta över gården. Sven gifte sig då med handlaredottern Anna Maria Matsson i Nötesjö och flyttade dit. Han blev hemmansägare och drygade ut inkomsterna genom

arbete på tegelbruket. Enligt dödsnotisen 1935 hade Sven Nilsson varit ledamot av kommunalnämnden, personalnämnden, taxeringsnämnden och fattigvårdsstyrelsen och tillsyningsman för ålderdomshemmet. Den lilla butiken, "Matssons", hade startats av Martins morfar Andreas Matsson. Efter hans död 1889 hade mormor Hanna fortsatt rörelsen. Den övertogs senare av Martins mor Anna Maria och upphörde troligen ca 1917. Många trodde att Martin och hans syskon hette Matsson. Namnet Svensson hade de emellertid från faderns förnamn på det sätt som då fortfarande var det vanliga på landsbygden.

Men det är om Martin det här skall handla. Han gick först i Håkanstorps småskola och sedan i storskolan. Avgångsbetyget 1901 innehöll genomgående goda betyg som toppades av "Berömlig" i teckning. Sedan skulle han lära sig ett yrke.

Här står Martins syster Hilda bakom disken i handelsboden. Hon har berättat att en gubbe brukade fråga efter något som förvarades ute på lagret. Hon märkte efter hans besök i butiken att han tydligen sträckt in sin snusdosa innanför disken och fyllt den med snus ur den burk som stod där. Ofoget upphörde sedan hon en gång låtit snusburken byta plats med såpburken. 3:A2

Yrkesvalet

Hur kom det sig att Martin Svensson valde att bli fotograf? Det vet vi inte utan får försöka finna ett rimligt svar i hans förutsättningar och intressen.

Fadern, Sven Nilsson, hade som vi sett haft förmånen att få teknisk utbildning och var nu angelägen att alla barnen också skulle få god utbildning. De hade goda skolbetyg, men det lilla hemmanet kunde inte bära fortsatt skolutbildning för alla barnen. I stället borde de skaffa sig praktisk yrkesutbildning.

Martin hade konstnärliga anlag. Han hade som sagt högsta möjliga betyg i teckning och han skulpterade gärna i lera som han sedan brände på tegelbruket.

Liksom fadern var Martin tekniskt intresserad. I bokhyllan stod "Uppfinningarnas bok" i några tjocka band. Det tekniska intresset kom till uttryck i att han var bland de första eller kanske den förste i bygden som hade motorcykel.

Han hade praktiskt handlag. Man kunde se det i hans tidiga intresse för bokbinderi och senare i hans intresse för biodling.

Med dessa anlag, intressen och förutsättningar är Martins yrkesval inte förvånande. Fotografyrket krävde konstnärligt anlag, "handaskicklighet" och intresse för tekniska nyheter, och utbildning kunde erhållas utan studieskulder genom att man under utbildningen gjorde nytta för sig hos en läromästare.

Fotografering var inte en ny företeelse kring 1900. Daguerreotypin hade presenterats 1839 och det dröjde sedan inte länge förrän porträttörer började turnera i Sverige med sin omfattande utrustning. (Om detta och annat står att läsa i Rolf Söderbergs & Pär Rittsels "Den svenska fotografins historia 1840–1940", Stockholm 1983.) En svårighet med metoden var den långa exponeringstid som krävdes, fem minuter. Nästa steg i utvecklingen blev användning av glasplåtar ("plåtar" eftersom de ersatte de tidigare kopparplåtarna). De slog igenom på 1860-talet och många etablerade sig i fotografyrket. Framför allt var det s.k. visitkort som var populära. På 1870- och 80-talen fick man också större kabinettsporträtt. Nu förbättrades även tekniken. I stället för våtplåtar som måste bstrykas med ett vått ytskikt omedelbart före användandet fick man nu torrplåtar som kunde lagerföras. Samtidigt lanserades enkla och billiga kameror.

Vägen in i yrket

Bland Martin Svenssons efterlämnade handlingar finns ett intyg daterat i Svedala 25/9 1903 och undertecknat av Oscar Nilsson vid stämpeln Osc: Nilssons Fotografi-Atelier Svedala. Intyget lyder: "Herr Martin Svensson som genomgått ett års lärokurs i vår Atelier, har under denna tid deltagit i alla på Ateliern förekommande arbeten och dervid visad sig hafva mycket goda anlag. Negatif retusch utförde han de siste 4 månaderna på dugliga plåtar och voro dessa utförda till vår fulla belåtenhet. Äfven är han kunnig i såväl tagning, som retusch å bromidförstoring. Under sista månaderna tog han i min sommarfilial många väl lyckade plåtar. Tillika var hans uppförande i allo mycket godt, och kunna vi ej annat än varmt rekommendera honom."

Martin hade påbörjat sin yrkesutbildning. Han fortsatte nu i Ystad, från 1904 hos fotografen Julius Gellberg och senare hos fotografen Axel Carlbom. År 1911 återvände han till föräldrahemmet i Nötesjö där han började egen fotorörelse.

Som fotograf i en liten by på den skånska landsbygden kunde Martin Svensson inte sitta hemma och vänta på att kunderna skulle komma. Jo, det kom kunder till honom men framför allt fick Martin söka upp dem. Fotografering av skolklasser och konfirmandgrupper blev den del av rörelsen som tryggade hans försörjning.

Martin hade därför god nytta av att tidigt ha skaffat sig motorcykel. Till en början hade han en stor motorcykel, men han övergick senare till en ”lättviktare”. Motorcykeln blev något av ett kännetecken – man tolkade motorljudet på raksträcka som ”foto-foto-foto” som i uppförsbacken följdes av ”grafen-grafen”.

Martin efterlämnade några kassaböcker från spridda år. De ger en bild av vilka skolor och kyrkor han brukade besöka för fotografering av skolklasser och konfirmandgrupper. Här nämns Holmeja, Sövdeborg, Skabersjö, Rydsgård, Slimmingeby, Everlöv, Blentarp, Skurup, Klågerup, Genarp, Djurslöv, Häckeberga, Sövde, Vannlösa, Örsjö, Torsjö, Vismarlöv, Sandåkra, Tullstorp, Vinninge, Bara, Mölleberga, Källstorp, Dalby, Vomb, Sjörup, Hammenhög, Marsvinsholm, Lyngby, Södervidinge m.fl. orter.

Inte bara fotograf

Vid sidan av fotograferandet blev biodling ett växande intresse för Martin Svensson. Som mest hade han på 1940-talet ett sextiotal bisamhällen. Biodlingen kunde nu trygga försörjningen när inkomsterna av fotografering minskade som en följd av ökad amatörfotografering. Bihusen byggde han själv. Sommartid lät Martin sina bisamhällen åka på sommarnöje vid kanten av ett stort fröklöverfält på Södra Börringe gård. Det blev rekordskördar av både honung och klöverfrön!

Martin Svensson var kassör i Börringe sjuk- och begravningskassa. Föreningen hade sina möten i Folkets hus litet längre ned vid landsvägen, men sjuk- och friskänmälningar gjorde medlemmarna till Martin eller hans syster Hilda.

I deklarationstider bad man honom om hjälp. Han var överhuvudtaget mycket hjälpsam, snäll och vänlig. Det enda han unnade sig själv var tobak till pipan. När tobaken ransonerades under krigsåren på 1940-talet blev han orolig att ransonen inte skulle räcka till och odlade då tobak i trädgården och torkade bladen på vinden.

För systemen Hilda samlade Martin ett stort antal foton i flera album, men för egen del nöjde han sig med några tiotal bilder i ett tunt fotoalbum. Det är bilder från 1914 och åren närmast därefter. Man ser Martin med gevär vid ”Den första bocken”, flera foton från godtemplarnas utflykter bl.a. till Ven 1915 ”För Fred mot Krig”, vänner samlade i Hasslegrunden, kaffekalas i Tellsjöskogen, mobiliseringsbilder från Trelleborg i december 1914, systemen Hilda med sin nya cykel och med syskon och vänner när hon fyllde år. Några bilder har han nog satt in i albumet för deras fotografiska kvaliteter – en rimfrostbild med kyrkan i bakgrunden, en bild av föräldrahemmet vid landsvägen i Nötesjö med tvätt utlagd till tork på häcken, husets två katter i närbild (en

förstoring hängde på väggen i hemmet) och den bild från ”vanningen” vid Hasslegrunden som Folklivsarkivet använder som affisch för sin verksamhet med temat ”kulturspeglingar”.

Martin förblev ungkarl hela livet. Även syskonen Emil och Hilda levde ogifta, och sedan Hilda efter faderns död 1935 övertagit hemmanet i Nötesjö hushållade hon åt de båda bröderna. Liksom syskonen var Martin road av att plocka svamp. Mest blev det champinjoner, karljohan, stolt fjällskivling och kantareller, som Hilda sedan brynte i smör och konserverade.

Martin Svensson dog i februari 1951. Han begrovs i ”Sven Nilssons och Andreas Matssons familjegrav” på Börringe kyrkogård. Där vilar också syskonen Hilda och Emil.

Martin Svensson (till höger) och hans syskon Sigfrid, Birger, Hilda och Emil. 3:L24b

2. Att ta hand om en fotosamling

Från Hildas vind till Folklivsarkivet

Martin Svensson förvarade glasplåtarna, negativen, på vinden där han bodde. Det var ingen idealisk förvaringsplats och efter många år på vinden hade en del negativ tagit skada. På 1970-talet överlämnades de 6000 glasplåtarna till Folklivsarkivet. Att glasplåtarna skulle lämnas dit låg nära till hands med tanke bl.a. på det intresse som professor Sigfrid Svensson tidigare visat för Martins konfirmandfoton, ett värdefullt underlag för forskningen kring konfirmanddräktens förändringar under första hälften av 1900-talet.

På Folklivsarkivet placerades glasplåtarna i plåtskåp och registerkort upprättades. Men glasplåtarna var ömtåliga och det var svårt att av negativa bilder bedöma användbarheten. Martins foton fick därför inte den stora användning som man kunde ha förväntat.

I mars 1985 behandlade och biföll Nordenstedtska stiftelsen en framställning från chefen för Folklivsarkivet, Anders Salomonsson, om bidrag för visst arbete med Martin Svenssons bilder. Det kan vara av intresse att här återge framställningen, då den så klart anger fotosamlingens betydelse för forskningen och pekar på vikten av att identifiera bilderna:

1972 överlämnades till Folklivsarkivet en stor samling fotografiska negativ (glasplåtar) från Martin Svenssons fotoateljé i Nötesjö. Samlingen består av drygt 6.000 bilder från tiden 1904–1950. Materialet är ovanligt och särskilt värdefullt därför att det utöver porträtt- och ateljéfotografier också innehåller bilder som speglar vardagsliv och fest i en väl avgränsad trakt (Böringebygden) under nästan ett halvt sekel. Motiven är hämtade från arbetsliv, fritid, bebyggelse, dop, konfirmation, bröllop och begravning etc. Även interiörbilder med vardagssituationer finns med i samlingen. Just denna typ av bilder är sällsynt i våra traditionsarkiv, och i de fall sådana finns, är kunskapen om deras motiv och miljöer som regel fragmentarisk.

P.g.a. bristande ekonomiska och personella resurser har endast en ganska översiktlig uppordning av samlingen kunnat göras, och bara en liten del av materialet är kopierat. Detta är beklagligt eftersom bilder av detta slag utgör en viktig källa för forskningen kring den skånska vardagskulturen.

Vid en föreläsning arrangerad av Böringe föreläsningssällskap våren 1984 visade personal från Folklivsarkivet ett urval av bilderna. Det framgick då, att folk i trakten fortfarande kan identifiera dem till både plats och situation och ibland även till person. De bilder som visades kunde således kompletteras med värdefull information på detta sätt. Tyvärr har Folklivsarkivet inte haft resurser att fortsätta denna typ av faktainsamling, trots att den också har intresse som vetenskaplig metodutveckling.

För den framtida forskningen om skånskt vardagsliv skulle det vara värdefullt, om negativsamlingen

kunde uppordnas slutgiltigt och en kopiering av de viktigaste motivgrupperna kunde ske samt om insamlingen av fakta kring bilderna kunde fortsätta genom att dessa visades vid utställningar och föreläsningar i trakten, varvid allmänheten ombads lämna uppgifter om bilderna.

Trots att det beskrivna projektet är angeläget, är det tyvärr omöjligt att genomföra på Folklivsarkivets ordinarie driftsanslag.

Tack vare det erhållna bidraget kunde Folklivsarkivet uppdraga åt medarbetaren Mats Johannesson att välja ut och låta kopiera ett 80-tal av Martin Svenssons bilder. Dessa bilder ställdes ut på Galleri Tittente vid Svedala under november 1985. Många besökare strömmade till – det blev något av ”hemvändardagar” – och många av foton blev identifierade. Mats Johannesson lämnade året därpå en skriftlig rapport från projektet under rubriken ”Börningebilder”.

Några år senare gjordes en ny utställning av Martinbilder, denna gång i Börninge sockenstuga. Utställningen anordnades av Föreningen Svedala-Barabygden.

Trots att en genomgripande uppordning av negativsamlingen inte kom till stånd har några forskare kunnat använda bilder ur Martin Svenssons fotosamling i sina arbeten. Som exempel kan nämnas Lynn Åkesson i samlingsboken ”Modärna tider” (1985) och Anders Salomonsson i ”Skånsk mat och kultur” (2000). Foton tagna av Martin Svensson förekommer också i Skånes hembygdsförbunds årsbok 2000 om ”Bilder av ett sekel. Skånskt 1900-tal i fotografi” och i hembygdsföreningen Svedala-Barabygdens bok 2003 om ”Svedala förr och nu”.

En ny teknik med scanning av negativ till dator med samtidig programstyrd omvändning till positiv bild har öppnat nya möjligheter. Kenneth Malmgren i Dösjebro vid Kävlinge som åt sin hembygdsförening gjort sådant arbete åtog sig att scanna Martin Svenssons bilder åt Folklivsarkivet. I september 2003 var han klar med detta arbete och överlämnade resultatet på CD.

Vem? Var? När? – identifiering av motiven

Samtidigt med att Folklivsarkivet nu kunde lagra de scannade bilderna i sin dator fick jag en CD till min dator för att kunna hjälpa till med att identifiera så många som möjligt av bilderna. Hur detta arbete bedrivits kanske inte saknar intresse.

Utgångsläget var inte det bästa. Inga noteringar fanns om glasplåtarna, som låg utan någon som helst ordning. Martin visste på sin tid var han lagt de senaste plåtarna, och gamla plåtar var det ingen som frågade efter.

Jag började med att bland Martin Svenssons bilder leta upp släktbilder och andra bilder från Börninge som kunde finnas i de tioalet fotoalbum som tillhört Martin och hans syskon. Anteckningar om dessa foton fanns i albumen och brodern Sigfrid (min far) hade år 1979 skrivit ned anteckningar om vad han visste om foton. De utskrifterna har nu varit till god hjälp.

Därefter tog jag itu med konfirmandfoton, i första hand gruppfotona. I en pärm sammanställde jag Martin Svenssons foton av konfirmandgrupper och av präster, kyrkor och prästgårdar. En första hjälp lämnades av stiftets arkivarie Aina Mandahl och av Bo Bergström, herdaminneförfattare som jag lärt känna vid besök på landsarkivet. Hans hänvisning till pensionerade prosten Karl-Erik Rignell visade sig värdefull: denne kunde berätta om de många bilder som Martin tagit i hans barndomshem – även fadern hade varit präst. Pärmerna fick sedan cirkulera i Pensionerade prästers förening i Lund och någon tyckte sig känna igen kyrkoherden Joel Nordström. Det resulterade i givande kontakter med dennes dotter skådespelaren Karin Järegård. Hon kunde medryckande berätta om Martins många besök i prästgården och om hur han visade familjen till bra svampställen i Börringeskogarna. Han hade också lärt dem att uppskatta honung som han sålde från sin biodling.

Andra präster och kyrkor kunde identifieras med hjälp av detaljstudier och jämförelser med bilder i ”Lunds stift i ord och bild”, kompletterade med studier av herdaminnen från stiftet och prästmatriklar med foton.

I några fall har pastorsexpeditioner kunnat vara till hjälp med att granska översända foton. När någon i en konfirmandgrupp kunnat identifieras, har det varit möjligt att på Landsarkivet i Lund finna en förteckning över samtliga konfirmander i gruppen och samtidigt fastställa tiden.

En annan grupp av foton i Martin Svenssons samling uppvisade slotts- och godsmiljöer. Jag fick kontakt med Cecilia Lewenhaupt född Beck-Friis, som kunde lämna uppgifter om bilder jag översänt. Hon sade sig mycket väl komma ihåg Martin Svensson från sin ungdomstid på Börringekloster och berättade att han alltid tillkallades för att fotografera Gustaf V och prins Wilhelm när de var på besök.

I några fall har jag beträffande avlidna personer på foton bett pastorsexpeditionen att vidarebefordra en förfrågan från mig till gravrättsinnehavaren. På så sätt har jag fått kontakt med personer som kunnat lämna fylligare uppgifter om fotot.

Martin Svensson besökte varje år kyrkoherde Joel Nordström, först i Sjörup och efter 1931 i Gessie. Den här bilden är från Sjörups prästgård omkring 1930. Dottern, Karin Järegård, har berättat om bilderna av familjen. 1:4334

En del bilder kände jag igen som Börringebilder från mina många besök i bygden särskilt i ungdomsåren på 1930- och 40-talen, men framför allt har jag dragit nytta av andras kunskap. Flera Börringebor och andra som tidigare bott där har hjälpt till att identifiera människor och gårdar. I några fall har jag fått se på foton i deras album, foton som tagits av Martin Svensson. Med hjälp därav har jag sedan kunnat finna motsvarande bilder i samlingen.

Några foton i samlingen har kunnat identifieras genom jämförelse med bilder i bokverken "Svenska gods och gårdar del 4" (1944) och "Svensk bebyggelse. Malmöhus län" (1946).

Ibland har någon detalj i ett foto kunnat leda vidare. Bland Martins skolfoton hittade jag ett med en tegelfasad på vilken det fanns två initialer och ett årtal. Det var något jag hade sett på den gamla skolbyggnaden vid Börringekloster och jag sände därför ett brev till Bengt Wihlborg som varit lärare där från 1930 och nu bodde i sin gamla skola. Han bekräftade att det var Börringeklosters skola som fanns på fotot och berättade att fotot borde vara från 1925 och att läraren var hans företrädare Nils Åkerlund.

Ett annat skolkort sände jag "Till dem som nu bor i eller vid Håkanstorp gamla skola" och fick svar från Ingrid Nilsson. Hon bekräftade att bilden föreställde småskolan i Håkanstorp och tipsade mig om en bok med titeln "En far och hans söner" som innehöll berättelser av läraren i skolan 1905–1935 Carl Landgren och hans son Oscar. Boken var redigerad av Oscars dotter Kristina Landgren, och hon gav mig ett exemplar av den privatframställda boken. Med dess hjälp kunde jag sedan identifiera ett tiotal bilder och ge dem fylliga bildtexter.

Martin Svensson fotograferade även skolköks- och fortsättningsskoleklasser i f.d. Epidemisjukhuset i Nötesjö. Här har elevförteckningarna på skolarkivet i Svedala gett vägledning i identifieringsarbetet.

För att kunna tidsbestämma bilder har jag bedrivit en begränsad släktforskning avseende personer på bilderna. Även "Svenska gods och gårdar" har därvid varit till nytta.

I november 2004 var jag inbjuden av Börringe föreläsningsförening att i sockenstugan tala om Martin Svensson och hans bilder från Börringe. Intresset var stort, lokalen blev fullsatt och många bidrog under kvällen med uppgifter om människor och platser på de bilder som jag visade, assisterad av Göran Sjögård från Folklivsarkivet. Det bestämdes att vi skulle återkomma i februari 2005 men då till Bygdegårdens större lokal. Även denna gång var intresset mycket stort och i det nya urvalet bilder blev många identifierade.

I april 2005 hade Skånska Dagbladet en artikel om Martin Svenssons bilder. I artikeln visades fem bilder och läsarna ombads höra av sig om de visste något om bilderna. Tre av foton blev på så sätt identifierade.

Det letande som jag här beskrivit har resulterat i att mer än 1.200 av de 6.000 bilderna har kunnat förse med upplysande bildtext, mer eller mindre omfattande. Någon garanti för att alla uppgifter är korrekta går inte att lämna. Människor kan minnas fel eller förväxla personer som har viss likhet med varandra. För att minska den risken har jag därför ofta låtit flera personer se på samma bilder.

Identifieringsarbetet är därmed inte avslutat. Tanken är att visa bilder på utställningar och i tidningar och dessutom är avsikten att göra utvalda foton tillgängliga på internet med möjlighet för var och en att komplettera med upplysningar.

3. Martins bilder

Hos fotografen

Under lärotiden på ateljéer i Ystad arbetade Martin Svensson enligt tidens sed med konstlade bakgrunder. Ett självporträtt från den tiden visar Martin själv mot en sådan landskapsbakgrund. Söderberg & Rittsel skriver om detta bruk: ”Som vi sett nådde ateljéfotografen en mycket hög teknisk standard under det sena 1800-talet. Förbättrad optik, nya torrplåtar och förbättrat kopieringspapper gav en oöverträffad teknisk briljans. Det åtföljdes av en sjunkande konstnärlig standard. Ateljéerna belamrades i tidens smak allt mer med målade marmortrappor, stenbalustrader av trä och stubbar av papp. Falska gärdesgårdar och höghjulade cyklar ingick i den växande ateljébråten.”

Sedan Martin etablerat sig som fotograf i föräldrahemmet i Nötesjö, arbetade han helt utan sådana konstlade bakgrunder. Det fanns inte plats för ett särskilt fotograferingsrum i hemmet och elektriskt ljus fick man inte förrän långt senare. Gårdsplanen, trädgården och landsvägen fick i stället tjäna som ateljé. Där fanns naturliga bakgrunder, och för Martin var detta sätt att arbeta inte bara en nödvändighet utan också vad som bäst motsvarade hans ambitioner i yrket.

När människor kom till Martin Svensson för att bli fotograferade, var de klädda så som de ville bli sedda av omvärlden och eftervärlden. Finklädde och kanske med sin nya cykel. Ibland ensamma och ibland med bästa kamraten. Martin valde ut en bra bakgrund, ställde upp kameran på stativet, dök ner bakom det svarta skynket för att kontrollera bilden, manade till stillhet just så och tog bilden. Sedan vidtog mörkrumsarbetet med framkallning, kopiering och förstoring. Retuschering gjordes med en fin pensel. Om man så önskade åstadkom Martin färgbilder med färgpennor. Slutligen monterades den färdiga bilden i ett omslag, och med en stamp signerade han ”Martin Svensson, Börringe”. Fotot blev ett minne för livet eller en gåva till någon. Därför var det så viktigt att man gav ett fördelaktigt intryck. Det visste Martin och hans uppgift och ambition var att låta fotot förmedla det önskade intrycket.

Fotoproceduren kunde verka skrämmande för barn som för första gången ställdes inför en fotograf. Karin Järegård har berättat att de yngre bröderna var rädda för fotografen. Och inte blev det bättre när Martin Svensson under det svarta skynket ropade: ”Nu tar jag er!” Tanken går till Frans G. Bengtssons essä om sin debut hos fotografen vid fyra års ålder, ”det av fasa mest fyllda ögonblick jag någonsin varit med om”. Han hade sett morfar hänga alldeles utplattad bakom glas på väggen därhemma och förstod att det svarta skynket skulle skydda fotografen från blodstänk vid manglingen.

Livets högtider

I sin bok om ”Livets högtider” framhåller professor Nils-Arvid Bringéus vårt behov av hållpunkter när vi förflyttar oss på livsvägen. Sådana hållpunkter markeras med högtider som blir till vägmärken, trappsteg

Ateljébild av Martin Svensson under lärotiden i Ystad. 2:8-8-91

eller portar. ”De strukturerar livet och bestämmer vår plats och vår roll i samhället.” Det är därför vi är så angelägna att i foton bevara synupplevelserna vid sådana högtider. De ingår i vårt identitetsbygge och när vi formar vår personliga historia.

En stor del av Martin Svenssons fotografering avsåg just sådana högtider i livet. Ibland gällde det att fotografera vid barndop, men viktigare i hans verksamhet var skolkort och konfirmandkort liksom fotografering av brudpar och bröllopsfester, jubilarer och kalasgäster. I början av sin verksamhet tillkallades Martin också för att fotografera det avlidna barnet eller den döde åldringen i sin kista, en modern variant av de tidigare minnstrycken. (När Folklivsarkivet år 1990 sändt ut en frågelista om ”Familjealbumet” nämnde en meddelare född 1913: ”Ett kort i det gamla albumet gjorde djupt intryck på mig. Det var en liten syster född 1897, död endast några månader gammal /—/ en lugnt insomnad liten baby i sin säng med täcke och lakan och kuddar.”) När ett barn var svårt sjukt hände det också, har man berättat för mig, att läkaren rådde föräldrarna att låta fotografera barnet, eftersom man inte visste hur utgången skulle bli. En av bilderna i Martin Svenssons fotosamling förefaller ha tillkommit på så sätt.

Vad gjorde man med sina fotografier? Oftast samlade man dem i särskilda album. I Åhlén & Holms katalog 1909 fanns 36 olika album att välja på. Billigast var ”Ett litet trefvligt album, afsedt för barn” som kostade 55 öre. I beskrivningen av andra album framhålls de vadderade pärmarna med ”fin-fin silkes-plysch” eller sammet. Dyrast var ett fotografialbum som kostade 14,75 kr: ”Bandet å detta enkla och särdeles smakfulla album är tillverkad af aldra finaste läder. Med patentfalsar och vadderade pärmar. Förgylldt, stort knäppe. Rymmer 104

Nils Roth hade varit skogsvaktare i Slätteröd. Fotot togs 1930 när han fyllde 80 år. Dagen till ära bar han sin medalj för lång och trogen tjänst. Han uppvaktades med blommor och telegram och Martin Svensson fotograferade jubilaren. 1:4023

vanliga fotografier och 12 kabinettkort.” Några av albumen i katalogen kallades familjealbum, ”den sista nyheten bland fotografialbum, och vi äro öfvertygade, att dessa skola blifva allmänt omtyckta”. På varje sida kan fem kort insättas – i mitten ett större kabinettkort och runt om det fyra vanliga fotografier – ”och den stora fördelen med denna anordning är att närstående personer komma att sitta på samma sida, t.ex. föräldrar i midten och barnen rundt omkring dem”.

Att man fäste så stor vikt vid albumets yttre tyder på att det skulle placeras väl synligt och bidra till det goda intrycket av hemmet och familjen. Man kunde också köpa fotograframar för att ställa på bordet eller hänga på väggen. På katalogsidan med fotoramar framhölls: ”Vi göra våra kunder uppmärksamma på, att dessa artiklar äro vackra och treffliga prydnader i ett hem. Som presentartiklar äro de också mycket omtyckta och passande.”

I sin avhandling ”Uppåt väggarna i svenska hem” noterar etnologen Eva Londos att familjeporträtt på 1980-talet var dubbelt så ofta förekommande i sovrummet än i sällskapsrum. Hon framhåller emellertid att denna intimisering av familjefotona är en förhållandevis sen företeelse som hänger samman med att efterkrigstidens massproduktion av bilder gjort att det fotografiska porträttets prestige minskat. Annorlunda var det med andra ord under den tid då Martin Svensson var verksam. Släktfotona på väggar och hyllor och i praktfulla fotoalbum ingick då i hemmets identitetsbygge. Men nu liksom då fungerar familjens fotoalbum som minnen från den tid som flytt och som en personlig historieskrivning. Fotoalbumen tillhör det som man skulle försöka rädda i första hand vid en eldsvåda, försäkrade meddelarna som svar på Folklivsarkivets frågelista år 1990.

Med kameran i en rem om halsen

Martin Svensson hade alltid kameran med sig när han kom körande på sin motorcykel. Såg han något som kunde bli en bra bild, så stannade han och fotograferade. Oftast handlade det om människor i arbete. Det kunde vara smeden utanför smedjan eller bonden på självbindaren eller hästräfsan. Kanske kvinnor i ett betstykke eller män som höll på med vägarbete.

På den skånska landsbygden uppenbarade sig s.k. gåramålare, konstnärer som erbjöd sig att måla av gården åt bonden som sedan kunde låta den färdiga oljemålningen av den egna gården hänga på väggen i finrummet. Det var viktigt att allt kom med i tavlan som kunde vittna om gårdens välstånd. På liknande sätt gjorde Martin Svensson gårafoton. I stället för pensel använde han sin kamera och liksom på gåramålningen skulle gårafotot dokumentera det välstånd som rådde på gården efter vars och ens måttstock. Men till skillnad från gåramålaren såg han till att hela familjen på gården kom med på bilden. Medan människor helt saknas i gåramålarens tavlor är de alltså huvudpersoner i Martin Svenssons gårafoton. Det viktigaste för Martin på gårdarna var människorna och djuren, inte byggnaderna. Och likadant tyckte man ute på gårdarna – i Börringe var de flesta inte självägande bönder utan arrendatorer under Börringekloster och byggnaderna var därför grevens. På fotot ville man bara ha med det som var ens eget: familjen och djuren. Det lär för övrigt inte finnas många gåramålningar i Börringe och förklaringen kan vara samma.

Förutsättningarna var de motsatta när Martin Svensson fick i uppdrag att ta fotografier till ett album som skulle överlämnas till greven på Börringekloster som födelsedagsgåva. Nu var det därför i stället gårdarna och landskapet som skulle framträda på bilderna, människor syns bara undantagsvis till. Arrendatorerna förtecknades i en präntad namnlista som överlämnades tillsammans med albumet till ”Grefve Corfitz H. Beck-Friis på 50 årsdagen den 30 Juli 1931. Från tacksamma underlydande å Börringe Closter”.

4. Bygdefotografen

Ateljéfotografer och amatörer

Om fotografier i städer och andra tätorter finns en del skrivet. Så har Ulla Öman år 1983 i en avhandling behandlat *Porträttfotografen. En etnologisk studie av en fotograf, hans ateljé och bilder*. Hennes far var fotograf i Uppsala 1944–1978 och det är hans verksamhet avhandlingen skildrar. Negativsamlingen innehåller 30.000 negativ och Öman har strukturerat samlingen efter motiv och gjort statistiska beräkningar och bildanalyser. Hon motiverar inledningsvis varför hon uppehållit sig så mycket vid tekniska detaljer och metoder och tillfogar att detsamma gäller fotografiateljén: det är i högsta grad väsentligt för förståelsen av yrkesmannens vardag att vi känner till under vilka förhållanden han arbetade. Kameran och ateljén blev symboler som påverkade fotografen i hans arbete och gav honom självförtroende som yrkesman. Ateljén skulle helst ligga strategiskt placerad i staden, uppmärksamhet väckas genom skyltfönster vid porten och trivsel och förtroende förmedlas genom en ombonad atmosfär. Den som tog emot kunden skulle visa henne eller honom in till mottagningsrummet där det borde finnas en stor spegel i vilken man kunde kontrollera sitt utseende före fotograferingen – det kunde bespara fotografen retuscharbete efteråt.

Ann-Mari Campbell och Monica Gauffin skildrade 1992 i boken ”Fotografer i Örkellunga” de fotografier som verkat i denna ort. Tidigare hade intresset varit fokuserat på fotografier medan fotografen varit dold bakom det svarta skynket, och de ville nu i stället rikta intresset mot fotografen själv. ”Utan kännedom om personen bakom kameran är dock risken stor att det rika bildmaterialet blir stumt. I våra ögon är fotografen den som förmedlar ett budskap.” De fotografier som skildras i Örkellungaboken är ortens ateljéfotografier. Endast i förbigående nämns fotografen Svante Kristiansson som inte hade någon ateljé utan på sin motorcykel reste runt i bygderna och fotograferade skolbarn och andra grupper, t.ex. vid jubileer och sammankomster, och även tog fotografier för pressen.

Under försöken att hitta något skrivet om en bygdefotograf av Martin Svenssons slag tittade jag närmare på en bok med titeln ”Fotoalbum. Bygdefotograf Erik Leonard Israelsson”, utgiven 2003 av Peter Sundström & Laila Wikström. Denne fotograf levde 1888-1946 och var alltså samtida med Martin Svensson, men till skillnad från denne hade han även andra yrken – han var urmakare och småbrukare. Mer får vi inte veta om honom och bilderna i boken saknar text helt och hållet.

Utanför yrkesfotografernas krets fanns en växande skara fotoamatörer. Deras fotografier var ofta inte av god kvalitet men fyllde sitt syfte att dokumentera familjens liv. Men undantag fanns. I tidningen Hallandsposten (8 oktober 2004) berättas om småbrukaren Hugo Bengtsson som åren 1910-1950 tog bilder av livet i Drängseredtrakten. Hans 800 glasplåtar har skänkts till Varbergs museum som visar ett urval på en utställning i Drängsereds bygdegård. I tidningsartikeln betonas vikten av att personerna på fotografierna blir identifierade. Några av de i tidningen återgivna foton är av samma karaktär som Martin Svenssons bilder från Börringe.

Låt oss flytta blicken till Västergötland. ”Landsbygden genom linsen. Bygdefotografer i Västergötland” var temat för Västergötlands fornminnesförenings tidskrift 1987–1988. Sex bygdefotografer presenterades. *Erik Rudi* i Fredsberg var en av dem. Han var född 1882 på ett litet torp, läste allt han kom över om nya tekniska landvinningar, köpte en tvåväxlad motorcykel och inhandlade sin första kamera på postorder omkring 1900 och sedan skaffade han sig allt bättre utrustning. Konfirmandgrupper, brudpar, jubilarer etc. skulle fotograferas och motorcykeln kom till god hjälp. Intressantast är, framhåller man, ”vardagsbilderna med människor i arbete, de försvunna miljöerna, speglandet av ett samhälle som nu är borta”. I mycket påminner han om Martin Svensson och även hans sätt att fotografera har liknande drag. Det som skiljer är emellertid att medan Martin Svensson var yrkesutbildad fotograf var Erik Rud självlärd amatörfotograf. Den bygdefotograf som därefter presenteras är *Anders Johansson* i Sjuntorp, född 1878. Han var folkskollärare, hängiven nykterhetskämpe och fotografering var hans hobby. Hans bilder speglar livet i bygden i helg och vardag. Varje år fotograferade han skolbarnen, framkallade och kopierade skolkorten och lät eleverna köpa till billigt pris. Men han var som sagt inte yrkesfotograf. Tredje bygdefotografen är *Eric Hulander*, Ulricehamns tidnings legendariske fotograf. Den fjärde bygdefotografen *Joel Bengtsson* i Tibro var född 1884 på ett torp. Under tonåren väcktes hans intresse för fotografering och han öppnade ateljé. Det är som ateljé- och möbelfotograf de flesta minns honom, men han reste också runt i länet och fotograferade. Femte i ordningen är *Axel Karlsson* i Tidaholm. Han var kontorist till yrket och fotografering var hans hobby. Sist i raden är *Anders Carlsson* i Götlunda, född 1893. Fotografera lärde han genom självstudier. Han förde en ambulerande tillvaro och varvade fotoarbete med jordbruksarbete och dikesgrävning. Han fotograferade ogärna på beställning utan försökte i stället att efteråt sälja de foton han tagit. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att dessa västgötska bygdefotografer har drag som påminner om Martin Svensson men att ingen av dem har samma kännetecken: utbildad yrkesfotograf utan ateljé.

När jag på internet letar efter uppgifter av intresse i sammanhanget finner jag bl.a. uppgifter från Norrtälje kommuns bildarkiv om *Sven Erikssons samling, Ununge*. Den består av 1.500 glasplåtar som ännu inte hunnit identifieras. Sven Eriksson var bygdefotograf och bilderna är främst från socknarna Ununge, Edsbro och Söderbykarl. Stadsarkivet i Norrtälje har lämnat följande upplysningar: Sven Eriksson var född 1901 i Ununge, levde ogift kvar på föräldragården och dog där 1969. Han köpte troligen sin första kamera på 1920-talet och lärde sig fotografering genom brevkurser på Hermods. Sven Eriksson hade ingen ateljé utan liksom Martin Svensson fotograferade han på gårdsplanen, i trädgården och på landsvägen utanför bostaden eller hemma hos dem som skulle avbildas. Han försörjde sig som bygdefotograf och anlätades bl.a. för skolfotografering och konfirmandfoton.

Kunderna fanns i den närmaste omgivningen och han gick eller cyklade till dem. Fotosamlingen innehåller porträtt av enskilda barn, konfirmander och vuxna, makar med eller utan barn, kanske också med katt, hund eller häst. En annan stor grupp utgör arbetsplatsbilder från skogs- och jordbruk, byggen och affärer. Även landskapsbilder utgör en viktig grupp. Av den här beskrivningen framgår att Sven Erikssons liv och verksamhet hade påtagliga likheter med Martin Svenssons men också den skillnaden att medan Sven Eriksson var självlärd hade Martin Svensson lärt sig yrket under ett tiotal års arbete hos ateljéfotografer. Denna skillnad i erfarenheter kan märkas vid en jämförelse mellan Martin Svenssons bilder och de prov som erhållits på Sven Erikssons produktion. Man får intrycket att Martin Svensson ägnat större intresse än kollegan i Ununge åt att regissera de medverkande och välja lämplig bakgrund.

Även om det inte gått att finna något skrivet om utbildade yrkesfotografer som i likhet med Martin Svensson arbetat utan ateljé på landsbygden, får man antaga att det funnits sådana fotografer på andra håll. Men de har av allt att döma varit få jämfört med den stora skaran av ateljéfotografer och allt fler amatörer.

Ateljéutbildad yrkesfotograf utan ateljé

Flera faktorer samverkade till att skapa Martin Svenssons storhet som fotograf. Han hade fått en gedigen utbildning under sina många år hos etablerade ateljéfotografer innan han startade eget – det hade gett honom tekniskt kunnande och en förmåga att regissera bilden. Han arbetade sedan själv utan ateljé – det gjorde att han fick söka upp motiven och kunderna i deras naturliga miljö och att bilderna därmed blev innehållsrikare och hade mer atmosfär än om de tagits i en steril ateljé. Vidare hade han en konstnärlig begåvning som gav honom god blick för vad som var bildmässigt – det ger hans foton kvalitet utöver den dokumenterande. Till detta kan läggas att Martin Svensson var välkänd i bygden och till sin natur kännetecknades av stor vänlighet och omtanke – det underlättade kontakten med dem som stod framför kameran.

Martin Svensson iscensätter sina bilder och regisserar de medverkande. Man lägger märke till hans strävan att skapa liv i bilden och hur han försöker lätta upp intrycket genom att till exempel be någon lägga en hand på grannens axel. Eller så ser han till att lärarens hund finns med på skolkortet. På en bild med många finklädda damer framför en byggnad på Börtingekloster har bland damerna i bakre ledet smusslats in en häst. Och när Martin skall fotografera en familj ute på en gård, föreslår han ibland att de skall dricka kaffe i trädgården i stället för att stå uppradade framför huset.

Numera uppmanas människor att le och se glada ut på foton. Det gjorde man inte förr. Bara undantagsvis ler eller skrattar människor på Martin Svenssons bilder. I stället var det viktigt för honom att låta personerna framträda med naturlig värdighet.

Han var mycket noggrann, kontrollerade att alla på grupp bilden framträdde tydligt. Det var säkert något han fått inpräntat under lärotiden hos ateljéfotograferna, ett kvalitetskrav inte bara för honom som fotograf utan också

Familjen på Jularp år 1919. Martin Svensson ville att något skulle hända i bilden. Om inte annat så kunde mor ställa sig upp och låta minsta barnet stå på stolen i stället för att sitta i knät. 1:2195

för kunderna. Men det har omvittnats att hans förberedelser kunde dra ut på tiden och vara något av en prövning för de fotograferade.

Om Martin Svenssons omtänksamhet vid fotograferingen har Ragnar Mårtensson från Myreholm berättat, säger hustrun Marianne. När Martin kom för att fotografera barnen i skolan märkte han att några flickor i främsta raden skämdes för att de inte hade skor som de andra utan trätofflor. Martin arrangerade då med små kvistar och blad så att det inte syntes vad de hade på fötterna.

5. Bygd i bild

Fotografen som bygdeskildrare

Under nästa rubrik har samlats ett urval av Martin Svenssons foton från Börringe. Bilderna ger oss en uppfattning av hur hans liv som fotograf kan ha gestaltat sig. Med besök i kyrkor och prästgårdar, i skolor och på slott och bondgårdar och hela tiden i möten med människor. Samtidigt utgör hans bilder en bygdeskildring från Börringe under den tid då han verkade där, d.v.s. under första hälften av 1900-talet. Hans fotoskildring konkurrerar inte

med andra skildringar från samma bygd, ersätter dem inte men kompletterar dem. Det kan därför vara på sin plats att här något fundera över vad slags värden en bildsatt skildring kan tillföra vad den rent verbala förmår.

För det första kan man konstatera att *vad som skildras* av fotografen ofta är annat än vad en bygdeskildrare skulle ha intresserat sig för. Här finns foton av bygdens folk som kommit för att bli fotograferade och av skolbarn och konfirmander, bröllopgäster och jubilarer fotograferade i skolan respektive i kyrkan eller vid hemmet – viktiga händelser i människornas liv men inte sådant som brukar uppmärksammas i vanliga sockenbeskrivningar. Här finns också ”gårafoton” av människor hemma på gården och av andra i arbete ute på åkern eller vid smedjan eller med hacka och spade på landsvägen. Det är bilder som för oss närmare människorna än vi brukar komma i bygdeskildringar. Vi får en känsla av närvaro som en rent verbal skildring har svårt att skapa.

Man kan fråga sig vad det då var som fick Martin Svensson att välja sina motiv. Varför stannade han upp, satte motorcykeln vid landsvägskanten och fotograferade kvinnor i betstycket eller bonden på självbindaren? De flesta tyckte nog inte att sådant var något att fotografera, det var ju bara vanligt vardagsslit. Men Martin var intresserad av människor även i deras vardag och han såg det bildmässiga i motivet. Vi vet nu att mycket av det som Martin Svensson dokumenterade med sin kamera skulle komma att försvinna några årtionden senare. Men han fotograferade inte livet i bygden för att med sina bilder kunna bevara åt eftervärlden minnet av den tidens arbete och redskap innan det var för sent. Han fotograferade sin samtid och uppskattade de nya tekniska hjälpmedel man redan då hade och som inte funnits när han själv var barn. Men eftersom Martin Svensson gärna fotograferade människor i deras vardag, blir hans foton historiebärare, tidsbilder som visar oss arbetsuppgifter som inte längre finns och redskap som inte längre brukas. Betgallringen försvann när man fick enkornsfrö och självbindaren när skördetröskan introducerades. Och vägunderhållet sköter byborna inte längre själva med hacka och spade. Men här får vi bilder av hur det gick till före sådana förändringar.

Han såg vad som ”gjorde sig” i bild, men det var inte bara därför han tog bilderna. I så fall skulle han ha sparat dem i sitt privata album och det gjorde han inte. Snarare tog han dessa foton för att han räknade med att de som blivit fotograferade skulle vilja beställa kopior av honom. Fotografering var hans yrke och levebröd, inte en hobby. Han fotograferade människor vid deras gårdar, hela familjen med de av gårdens djur som de ville visa upp. Det är möjligt att Martin Svensson ibland tillkallats för sådan fotografering, men det är troligare att han i regel på eget initiativ sökte upp folk ute på gårdarna och intresserade dem för att bli fotograferade. De var kunder snarare än fotomotiv.

Att Martin Svensson som yrkesman var tvungen att ta hänsyn till kundernas önskemål gjorde att han undvek osäljbara motiv. Här finns inga bilder av fattiga människor i stathus eller på fattiggården. Man måste därför vara medveten om att det i bildvalet ligger ett bortväljande av delar av bygdens liv, en retuscherings av verkligheten.

När vi överväger vilka värden en fotografisk bygdeskildring kan tillföra kan vi för det andra konstatera att samspelet mellan fotografen bakom kameran och människorna framför kameran kan avslöja *kulturella värderingar* som råder i bygden. Fotografering har blivit en genre och fotografen är förtrogen med dess krav: vad som skall

fotograferas och vad som bör undvikas, hur man arrangerar motivet och ordnar med lämplig bakgrund förutom givetvis bästa fototekniska inställning och vad som bör iakttas vid det efterföljande mörkrumsarbetet. Men också den fotograferade har från tidningar och fotoskyltfönster bildat sig en uppfattning om hur man bör bete sig inför fotografen för att bilden skall bli så bra som möjligt. Fotografering är därför inte ett mekaniskt avbildande utan ett möte mellan en människa bakom kameran och en annan framför. Men de är överens om att bilden bör bli så bra som möjligt.

Man kan alltså inte förvänta sig att de som skall bli fotograferade är opåverkade av situationen. Tvärtom. De vet att bilden kommer att betraktas av både omvärld och eftervärld. Det gäller därför för dem att ”visa sig från sin bästa sida” och framstå i så fördelaktig dager som möjligt. För oss som betraktare får bilden därmed inte samma dokumenterande värde som en överraskande ögonblicksbild skulle haft. Men i stället får vi något annat: vi får en avspegling av de värderingar som rådde. Fotona kan visa oss vilka klädnormer man följde, hur man borde föra sig och vad som borde finnas med i bakgrunden. Vid gruppfoto visar bilden också vilka som skulle vara centralt eller främst placerade och vilka som kom i andra hand.

Ett av gruppfoto i Martin Svenssons fotosamling kunde först inte kategoriseras men visade sig vara ett bröllopsfoto. Mot vanligheten var inte brudparet placerat främst utan stod i bakre ledet. Bruden var inte brudklädd men höll en bukett framför sig, kanske för att försöka dölja att brudparet gått händelserna i förväg. I bygden ansågs sådant opassande och vigseln ordnades ibland på annan ort. Vid det här bröllopet deltog, vad man kan se, bara brudparets föräldrar och syskon. Brudgummens föräldrar ser trots allt ut att glädja sig åt att det på det här sättet blivit ett gott gifte för sonen, under det att brudens föräldrar ser ansträngt vänliga ut – de hade nog tänkt sig ett bättre gifte för dottern. (Minst av allt skulle de ha önskat publicitet för bröllopsbilden och den har därför inte medtagits i den här boken.)

Fotografen känner de rådande värderingarna och ser som sin uppgift att understryka dem i bilden. Men han har också sina egna erfarenheter och värderingar och även de kan ha påverkat den bild vi ser. Det är därför viktigt att ägna intresse inte bara åt bilderna utan också åt fotografen själv, hans bakgrund, utbildning och erfarenheter och hans sätt att arbeta. Arbetet vid kamera och med regissering av bilden och sedan med framkallning, kopiering, förstoring och retuschering behärskade Martin Svensson efter lärotiden hos ateljéfotografer i Svedala och Ystad, och vikten av god kundkontakt och lyhördhet för kundernas önskemål hade han med sig från moderns lilla lanthandel. Men blicken för vad som kännetecknar en bra bild var hans egen.

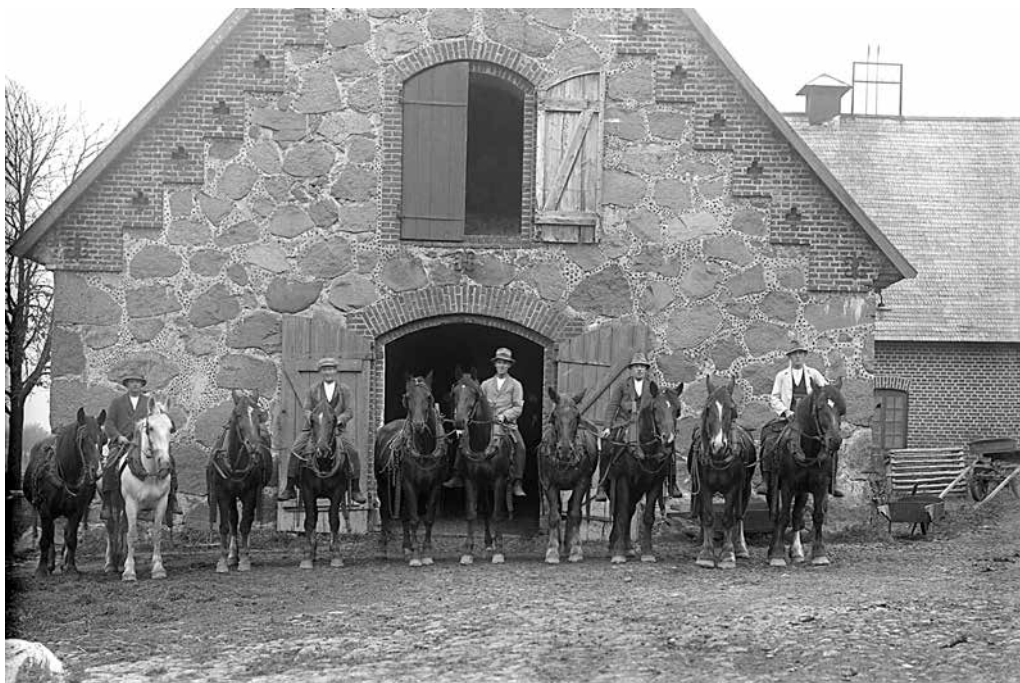
Våra överväganden kring vad den fotografiska bygdeskildringen kan tillföra oss bör för det tredje kretsa kring *förhållandet mellan synintryck, verbal beskrivning och ”läsning” av en bild.*

När vi ser något i verkligheten eller på en bild, registrerar vi först i stora drag vad det är vi ser. Sedan använder vi kunskaper och värderingar som vi lagrat på oss i livet och delar med andra som har liknande livserfarenhet. I ett sista steg påminns vi om händelser i vårt eget liv, och sådana rent personliga minnen och associationer färgar vår uppfattning av vad vi ser.

En verbal beskrivning har därför påverkats av skildrarens erfarenheter och värderingar. En bild däremot ger oss synintrycken sådana de fångades och lagrades av kameran. Vi kan sedan själva, var och en med sina kollektiva och individuella livserfarenheter, tolka synintrycken. När man på Börringeklosters gård ställt upp med hästarna framför stallet för att börja dagens arbete, skulle detta i en verbal beskrivning ha kunnat stanna vid ett sådant konstaterande. Men en lantbrukare som ser samma händelse förevigad på bild kan lägga märke till detaljer som han har egna erfarenheter av. Han räknar antalet hästpar och drar därav slutsatser om gårdens storlek – fem par hästar, det måste vara en stor gård. Han vet från sin utbildningstid på stora gårdar att det där finns en hierarki inom arbetsfolket, och han försöker därför se vilken av ryttarna i den här uppställningen som kan antas vara den främste, han som skall rida först. Han ser några redskap i bakgrunden, en rullebör och en grisabur, och kan säga något om deras konstruktion och användning. Eftersom han dessutom har egna erfarenheter av reparation av gårdsbyggnader och har intresserat sig för kyrkobyggnader, lägger han märke till detaljer i byggnadsskicket, bl.a. den ovanliga inblandningen av småsten i murfogarna.

I den verbala skildringen hade iakttagaren bara medtagit vad han bedömde vara intressant att förmedla till läsaren. Han hade inte nämnt sådant som för honom var så alldagligt att det var självklart och alltså ointressant. I fotografens bild däremot finns sådana detaljer kvar och kan långt senare, när andra värderingar råder, väcka iakttagarens intresse. Att männen som sitter på hästarna framför Börringeklosters gård har hattar på huvudet var en självklarhet på 1920-talet och skulle därför troligen inte ha nämnts av en närvarande iakttagare som skildrade vad han sett. Inte heller en person som något årionde senare betraktade fotot från Börringekloster skulle ha lagt märke till

det. Men idag observerar vi i bilden den i vårt tycke märkliga huvudbonaden för en lantarbetare.

Framför häststallet på Börringeklosters gård. En lantbrukare ser intressanta detaljer i bilden. 1:2347

Böringe i fest och vardag

Tack vare motorcykeln var Martin Svenssons verksamhetsområde inte begränsat till Böringe. När det gällde skolkort och konfirmandgrupper hade han uppdrag längre hemifrån. Men annars var motiven i regel från den egna bygden, Böringe.

Här följer ett urval bilder som visar glimtar från livet i Böringe i fest och vardag. Ur fotosamlingens myller av människor framträder dragen av Böringe under första hälften av 1900-talet. Här är bilder av herrskapet på Böringekloster och av prostens, klockarens och skollärarens. Och här är storbönder, hemmansbrukare, torpare, statare, drängar och pigor. Män och kvinnor, skolbarn och jubilarer, arbete och fritid, vardag och fest, bröllop och begravning. Vi ser fackföreningen samlas vid Folkets hus och nykterhetslogen dansa i Tellsjöskogen och vi blir inbjudna till Bydegårdens sommarfester med ungdomarnas ridtävling och med gubbalagets fotbolls förlust mot flicklaget.

Vad säger oss dessa bilder? Svaret beror på vars och ens erfarenheter och på den kulturella lins genom vilken vi upplever vår omvärld. Den som bor eller tidigare bott i Böringe kan uppleva igenkännandets glädje och bilderna väcker minnen till livs. Men man behöver inte ha anknytning till Böringe för att kunna uppskatta Martin Svenssons bilder – alla kan ha glädje av hans vackra och innehållsrika foton från förr.

Idag ingår Böringe i Svedala kommun men på den tiden var Böringe en egen kommun med byar och gårdar. Där var byar som Böringekloster, Lemmeströ, Björkesåkra, Nötesjö, Håkanstorp och Sturup. De flesta gårdarna var arrendegårdar under det Beck-Friiska godset Böringekloster men det fanns också, särskilt i Sturup, små självständiga hemman. Under rubriken ”Veta sitt värde” har Lynn Åkesson i boken *Modärna tider* (Lund 1985) skrivit om vardagen i Böringe under tiden 1900–1940, d.v.s. i stort sett samma tid som när Martin Svensson var verksam som fotograf i Böringe. Lynn Åkessons syfte är att ge en inblick i hur kulturgränser förhåller sig till klassgränser. I den intressanta studien konstateras att Böringe var en starkt socialt skiktad skånsk godsbygd som kännetecknades av tydliga hierarkier och maktstrukturer. Det fanns spänningar mellan arbetarrörelse och bondeorganisationer och mellan godset och kyrkan. Spelet om gränser och hierarkier visade sig också i vardagliga motsättningar mellan grannar och generationer. Barnen lärde sig tidigt var familjen befann sig på den sociala skalan, inte minst i skolan där betyg, kläder och smörgåspaket kunde skilja statarbarn från småböndernas barn. Efter konfirmationen var det dags att ta plats som dräng eller piga på någon av de större gårdarna eller som barnflicka hos någon av småbönderna där hustrun behövdes i lantbruket. En socialdemokratisk ungdomsklubb bildades 1908 men någon större aktivitet blev det först efter det att man i början av 1920-talet fått ett nytt Folkets hus. Några år senare bildade lantbrukarungdomar i stället en lokalavdelning av SLU och 1936 fick de även en Bydegård – till Folkets hus varken ville eller vågade de gå. Man höll sig till sin klass. Det gällde också när man gifte sig: en bondson skulle gifta sig med en bonddotter och ofta hade föräldrarna ett avgörande inflytande. ”Arbeta hårt, inte ta emot understöd, klara sig själv, spara, lyda auktoriteter, veta sin plats i samhället och hålla sig till sin egen klass samt uppfylla könsrolls förväntningar” – så sammanfattar Lynn Åkesson vad som var centrala värden både i Sturup och i resten av Böringe. Även inom statargruppen fanns bättre och sämre befattningar: det var finare

att vara huggedräng, kusk eller kördräng än att vara koryktare eller mjölkerska. Var man bodde kunde också visa var man befann sig i den sociala hierarkin: den ena statarlängan kunde vara finare än den andra och det ansågs bättre att bo i den ena byn än i den andra. Bland småbönderna i Sturup kunde man inte lika lätt urskilja sociala skillnader, men i resten av Börringe fanns en grupp storbönder även om deras storhet naggades i kanten av att de bara var arrendatorer under greven på Börringekloster. Viktigt för alla var att man inte gjorde sig märkvärdig, försökte visa sig finare än man var.

Även Tomas Löfström konstaterar i sin bok om Sturup, *Minnet av en by* (Stockholm 1979), att det var en förhållandevis homogen by med liten social skiktning. Men likväl visste var och en sin plats i strukturen i förhållande till andra, en plats som bestämdes av tradition och social prestige. ”Man visste precis var man stod, och var de andra stod, och de visste det också. Också barnen visste det.”

Men Börringe var så mycket mer än gränser och motsättningar. Det var också sammanhållning och hemkänsla. Eller som Tomas Löfström skriver i inledningen till kapitlet om byn i det vilande backlandskapet: ”Grusvägen höjde sig upp mot backkrönen, sänkte sig åter på andra sidan, svängde mjukt genom branta dalar. Landskapet var som ett hav av väldiga stelnade dyningar, ett hav som lagt sig till vila efter ovädret men ännu inte somnat in. Minnet av den upprörda stormen kunde läsas i det utdragna böljespelet. Det fanns ett liv i detta landskap som var mer än trädens sus och grödans mognande och fåglarnas flykt, en andning vars rytm kunde tyckas sammanfalla med en vilande människas när hon betraktar den hembygd hon älskar. Detta samspel och denna samhörighet var inte främmande för landskapets människor. Ingen som kom som besökare kunde heller undgå att uppleva en lugnande hemkänsla av liknande slag. Man förstod att landskapet människorna levde i också levde i dem.”

Liknande tankar gav Algot Persson uttryck för när han 1985 berättade om ungdomsåren i Sturup i början på 1900-talet. Hans ord får bilda övergång till Martin Svenssons bilder från Börringe och människorna där:

Det är ju ingen by som jag varit i som Sturup. Jag tyckte det var enastående där och det glömmar jag aldrig. Jag kunde stiga upp när klockan var halv tre, och två somliga mornar. Sommar och grannt! Och körde upp i Jularpskogen och satte mig där. Det låg liksom i en backe, så man kunde sitta där och se när Sturup vaknade. Det kan man just inte beskriva, det ska man uppleva. De var ju sådana här självägande bönder, ja de hade ett ställe som de själv ägde, som de skötte och levde på alltså. Kvinnan, mannen och barnen. Och så for de upp om mornarna och eldade, de hade ju ingen värmeledning. Det första man hörde var en tupp som gol lugnt och stilla, så svara en annan och så svara den tredje och så gick det så här. Sedan ett tu tre hörde man att det började skramla. Så hörde man att de drog locket av en mjölkakanna, sådan som de körde till mejeriet med. De skulle mjölka korna när man hörde det här skramlandet med kannorna. Så började det komma en liten svag rök ur en skorsten och sen ur den andra och sen den tredje och så satte man på kaffe. Så kom solen och sken på husen. Så hade de ju gäss, ankor och sånt där. Och så for ankorna ut och flaxa med vingarna och garpa. Och gässen på sitt sätt. Så började stugorna vakna. Sen fick man se hur de for ut på markerna med en rullebör eller en cykelvagn eller vilket det nu var och tog kannorna med sig ut och mjölkade. Så började Sturup vakna.

Martins far Sven Nilsson har varit på besök i Rävstad ca 1905. Samtidigt som han går därifrån åker brodern Jöns Nilsson iväg med sin familj. 2:8-8-99

Nils Rosberg från Murarehus i Häckeberga porträtterad ca 1915 på landsvägen utanför fotografens bostad. I bakgrunden syns barnmorskans hus och ålderdomshemmet, men någon trädgård till Epidemisjukhuset har ännu inte anlagts. Tack vare kameran och fotografen kan nu var och en få ett porträtt där man framträder i fördelaktig dager, något som förut varit förbehållet dem som hade råd att få sitt porträtt målat. Gentlemannen på fotot har klätt sig så som högsta cykelmodet föreskriver och kanske är det en cigarr han stilenligt håller i handen.
1:4638

Martin Svenssons bror
Sigfrid står på gårds-
planen hemma i Nöte-
sjö. Han hade en tam
kattuggla ("Petter") som
gärna kom och satte sig
på styret när Sigfrid skulle
cykla iväg. Året kan vara
1915. 3:F6

Bröllopsfest i Sturup den 15 april 1922. Brudparet är Mathilda Malm och Edvin Hansson. Brudens föräldrar, Per Malm och hans hustru Karna, sitter bredvid henne och brudgummens föräldrar, Hans Nilsson och hans hustru Maria, sitter bredvid honom. Genom vigseln har två släkter förts samman. Martin Svensson ser till att det åskådliggörs på fotot. Det är noga med placeringen – de i sammanhanget viktigaste personerna skall vara placerade långt fram och i mitten. 1:2756

Håkanstorps småskola år 1923. Lärarinnan Ines Wiklund var vikarie för ordinarie lärarinnan Hilma Landgren som var barnledig. Pojkarna är från vänster Einar Hägg i Björkesåkra, Nils Nilsson i Ebbesjö, Nils Henning Nilsson i Nötesjö (Martin Svenssons fosterbror) och Henning Nedolf Nilsson i Lyngsjö. Flickorna är Elsa Jönsson i Håkanstorp, Ebba Berglund i Håkanstorp, Greta Persson i Björkesåkra, Anna Larsson i Nötesjö, Maj Nilsson i Björkesåkra gård, Karla Nilsson i Håkanstorp och Klara Jönsson i Björkesåkra. På svarta tavlan har fröken skrivit "Solen är vår gudmor" och på skrivtavlan till vänster handlar texten om solsken. Kanske är det därför orden solkatt och solros som fröken avser med ritningarna på tavlan. 1:370/270

Ett "gårafoto" där det är människorna som träder i förgrunden i bästa kläderna och tillsammans med gårdens hästar. Arrendatorn Per Hansson och hans hustru Betty i Björkesåkra med döttrarna Karla och Margit och – i barnstolen med hjul – fostersonen Sven Wall. Sven är född 1923 och fotot bör därför vara från ca 1925. 2:9-1-24

Det var inte nödvändigt att gårdens byggnader syntes på fotot. Det var människorna som levde på gården som skulle få visa upp sig med sina djur. I regel var det inte deras egen gård, den ägdes av greven på Börjungekloster och de var arrendatorer. 2:9-1-34/35

Troligen har fotografen Martin Svensson föreslagit att man skulle samlas vid ett kaffebord för att något skulle hända i bilden. I mitten sitter spåntäckare Anders Tornberg i Nötesjö (f. 1852) och hans hustru Hanna (f. 1851). De hade bl.a. en dotter Alma och en son Gösta. De eleganta hattarna vittnar om att det är fråga om välbeställda personer i byn. 2: 9-1-93

Även vid en utflykt till skogen skulle man vara korrekt klädd och alltså ha hatt på huvudet. 2: 1289

”När Lundgren fyller år” står det i ett fotoalbum. Platsen är ”Kristinas”, ett gammalt hus som låg öster om Epidemisjukhuset och var IOGT-logens lokal. Martin Svensson står som nr 1 från vänster, systern Hilda som nr 6 från vänster och brodern Sigfrid som nr 4 från höger. Sittande från höger: skräddaren Alfred Lundgren nr 1, cykelhandlare Sköld från Malmö nr 2 och hans bror Per Edvin Sköld (senare statsråd) nr 6. Skräddaren Lundgren bodde då i sista huset på vänster hand före ”korsvägen” mellan Nötesjö och Håkanstorp. Alfred var född 20/9 1885, och eftersom Sigfrid (f. 1898) ser ut att vara ca 17 år är det Alfreds 30-års dag som firas 1915. 2:1140

”Kaffekalas i Tellsjöskogen pingst 1914” har Martin Svensson skrivit i sitt fotoalbum. Martin placerade sig gärna ytterst till höger efter att ha satt igång självutlösaren till kameran. 2:968

Spettkaka bakas i Bör-
ringeklosters bryggghus,
troligen på 1910-talet.
I denna byggnad fanns
också, berättar Marianne
Mårtensson, "folka-
stuan" med bord och
väggfasta bänkar där
en del av de anställda
åt sin mat. Andra, som
hade finare befattning,
åt vid "kammarbordet"
och kökspersonalen åt
i köket. Det fanns en
tydlig och inte ifrågasatt
uppdelning av de anställ-
da i kategorier.
2:8-7-58

Jöns Larsson och hans hustru Maria i Hasslegrunden hade sju barn som alla är med på detta foto från 1914. 1:2133

Martin Svensson var jägare och i hans fotoalbum finns detta foto med texten ”Den första bocken, 1914”. Annars var det mest fasaner och raphöns som förrrade sig in på det lilla hemmanets ägor. 2:9-2-33

På väggen i Martin Svenssons hem hängde som tavla detta foto från 1914 av moderns kattor Karl-John och Tjolanta (mor och dotter trots namnet). 2:157

Hans Jönssons gård i Nötesjö ca 1916. Sonen Arvid, som var född 1911, sitter på hästen och det är hans syster Ester född 1900 som håller hästen. Arvid Hansson övertog gården 1940. 1:2989

Vid vägen mellan Brånebjör och Björkesåkra gård låg Olof Chlairs gård, där detta foto är taget ca 1918. Till vänster ser vi Linnéa Chlair och systern Emma med sonen Karl-Axel och maken Emil Carlsson. Bakom honom står Herman Chlair. 1:2122

Utanför gården Fridhem i Björkesåkra står Nils och Maria Olsson med sina barn Elsa, Mia och Frans. Fotot är från år 1918. Fridhem var arrendegård under Börtingekloster. 1:2197

Sallerup i Börringe, arrendegård under Börringekloster. På fotot, som bör vara taget ca 1918, syns från höger Emil Willasson som var gift med en syster till arrendatorn Nils Olsson som står bredvid honom. Damen i vitt är arrendatorns syster Anette och bredvid henne står sonen Oskar Andersson som var blind och utbildad till borstbindare. Pojken i vagnen är Nils Willasson som 1936 övertog Sjöstens butik i stationsbyn.
1:2196

Mejeriet i Nötesjö sett från trädgårdssidan. Till vänster syns Tellsjö gård och till höger, uppe på backen, Tage Tornbergs fyrlängade gård som numera är riven. 1:47

Mjölkskjuts på väg in på mejeriets gårdsplan i Nötesjö för leverans. När man sedan körde tillbaka till gårdarna hade man med sig skummjolk till kalvarna. Vassle till grisarna fick bönderna gratis. 2:8-10-72

Roddtur på Nötesjön (Mejerisjön). Bakom backen ligger en annan och mindre sjö som heter Lyngsjön.
2:8-9-84

Nötesjön i Börringe år 1918. Längst till vänster står Annie Hansson på Tellsjö gård (gift Jardby) och bredvid henne Anna Carlsson som var syster till mejeristen. Längst till höger en mejerska vid namn Lisa. I mitten sitter Vesta Dellroth. 2:8-10-03

Martins syster Hilda Svensson på föräldrahemmets gårdsplan i Nötesjö i början av 1910-talet. I huset i bakgrunden bodde närmast Anders Persson, som var statare på Börringekloster. I mitten av huset bodde skräddare Winning och vid den bortre gaveln Berta Jöns Christers. Om skräddare Winning har Martins bror Sigfrid berättat: ”Han var mycket vidskeplig, trodde på allt slags trolltyg. Han brukade sy kostymer till oss. Det var alltid spännande att känna efter vad sorts peng han stoppat i någon ficka. Pengen skulle medföra tur. Det var oftast en 2-öring. Han brukade själv gå hem med färdiga kostymer. Mötte han då ett fruntimmer så vände han hem igen.”
2:1080

Efter fem års trädgårdsutbildning i Danmark kom Emil Svensson 1921 hem till Nötesjö och startade handelsträdgård i föräldrahemmets närhet (gaveln till vänster hör till föräldrahemmets loglänga). Här syns han bland sina drivbänkar på 1920-talet. Förutom drivbänkar hade han tre drivhus. Han odlade i första hand tomater, gurkor och meloner. I tunnan som syns på bilden pumpade han för hand upp vatten från dammen hos grannen Folkets hus. Emil bodde i högra hälften av huset i bakgrunden där skräddare Winning och Berta Jöns Christers tidigare bott. Senare revs den vänstra delen av huset och ersattes med en ny byggnadsdel som Rut och Malte Larsson flyttade in i. Idag är det bara denna nyare byggnad som står kvar.
2:9-2-46

”Det går an så länge dom kan hålla sig kvar i korgen!” Martin Svensson har tillkallats för att fotografera den senaste valpkullen. 2:8-9-52

Arbetsstyrkan på Havgård på 1910-talet. I mitten med ljus hatt Eric Stiernswärd som dog 1919. 1:2776

Håkanstorp nr 2. Gården, som hör till Börtingekloster, arrenderades 1909–1928 av Hans Nilsson med hustrun Maria. Arrendet övertogs 1928 av svärsonen Albin Svensson, som var gift med deras dotter Hilma. Fotot är från ca 1920. 1:278

Cykelburen lantbrevbärare. Tidigare förekom det att brevbäraren var hästburen. Martin Svenssons bror Sigfrid har berättat att familjen ibland på 1910-talet hade hand om postutbärningen i Börringe. Som pojke hade han på så sätt börjat sin bana i postverket som ridande lantbrevbärare. 2:8-8-39

Man hade hatt på cykelutfärden, annars var man inte klädd som man skulle. Herrcyklarna var försedda med karbidlampa, reparationsväska och pump. Cykellås behövdes inte på den tiden, och i stället för kedjeskydd hade männen cykelklämma i byxbenet. Damcyklarna hade kedjeskydd för att skydda kjolarna men saknade lampor, kanske cyklade damer inte när det var mörkt. Cyklisterna är Erik Rosberg f. 1906, Astrid Rosberg f. 1907, Hildur Rosberg f. 1901 och Nils Ask, alla från Genarp. 2:9-3-39

Lättvikts-mc av märket Colibri årgång 1919-20. Pojken skyndar till fotografen och Martin Svensson fotograferar honom på gårdsplanen.

2:9-1-31

Martins syster Hilda Svensson fyller 25 år den 29 juli 1917 i Nötesjö. Längst till vänster står Hildas bror Sigfrid och sedan följer Axel Andersson (byggmästare från Lund som byggde Epidemisjukhuset i Nötesjö), Hilda själv, Agnes Andersson (senare gift Berlin och bosatt i Hässleberga) och bröderna Martin, Emil och Birger Svensson. Längst till vänster sitter skräddare Alfred Lundgren och därefter följer hans fru Olivia f. Grönqvist, Anna Johansson som var fosterdotter på Rävstad, Martins kusin Hermod Jönsson från Rävstad (som blev lantbrukare i Aggarp), Helga stickerska och Johan Brorsson. 1:2148

Utflykt till Tellsjöskogen. Dit gick man från Martin Svenssons hem över de egna ägorna. Hemma hade man inte plats. Martin har som vanligt regisserat personerna. Att det är en skara vänner som samlats framhäver han genom den lättsamma placeringen. 1:2791

Fotografen har här hejdat en man som kommer gående på landsvägen. Det är samma plats och troligen samma år som porträttet av den korrekt klädde cyklisten (sid. 28) men nu är det Martin Svenssons självvalda ögonblicksbild av en man mitt i vardagsslitet. 1:4745

Men också mannen på förra bilden vill bli porträtterad. Han och hela familjen klär sig fina och fotografen tar en bild av dem. En minnesbild att bevaras men också att kopieras och sändas till vänner och släktingar.
1:4536

Vid mitten av 1910-talet uppfördes i Nötesjö ett epidemisjukhus söder om ålderdomshemmet eller fattiggården som det då hette. Senare kom lokalerna i stället att användas för skolkök och fortsättningsskola. Fotot är från den första tiden. 1:2352

Denna bild är från Börtingeklosters gård. Byggnaden är kostallet och har fotograferats från landsvägen ut-
anför. Martin Svensson ville att det skulle hända något i fotona och här har en extra deltagare i bakre ledet
fått liva upp bilden. (Se mellan damerna i portöppningen!) 2:9-2-01

Skogsförvaltaren på Börringekloster Johan Fogelberg, f. 1885. 2:9-1-77

Fotot är från skogsförvaltarbostaden på Norra Lindved. Det hände att rådjur kom fram och fick mat och sedan blev allt tamare. Flickan är Margit, dotter till skogsförvaltaren Johan Fogelberg. Hon är född 1913 och fotot bör vara från ca 1925. 1:4350

Personal på Börringekloster i början av 1920-talet. Marianne Mårtensson, dotter till jägaren Bengt Fogelberg på Börringekloster, berättar att det på slottet fanns en kammarjungfru även kallad husmamsell, två husor som skötte städningen, en mamsell som ansvarade för köket, två köksor och "vaskan" för de enklaste göromålen i köket. När så behövdes fanns också barnjungfru, guvernant och informator. Tvätterskor tog hand om all tvätt. Vidare fanns kusk (som senare blev chaufför), kammartjänare och betjänten som till sin hjälp hade en "betjäntapåg". Utomhus fanns godsförvaltaren, skogsförvaltaren, fiskmästaren, jägaren, tre skogvaktare, skogskörare och skogsarbetare, hästkötare, snickare och en "huggedräng" för enklare snickararbete, smed och trädgårdsmästare. Därtill kommer allt folket på Börringeklosters gård på andra sidan landsvägen. 1:4514

Motorcykel med sidvagn. Ekipaget har fotograferats av Martin Svensson på landsvägen utanför hans bostad. Med hjälp av reg-nr M1862 kunde från fordonregisterkortet noteras: Mc, Indian 750 kubik, modell 1920, motoreffekt 7/9 hkr, 2 cyl., tj-vikt 190 kg, bivagnens vikt 80 kg och max-last 100 kg, inre-gistrerad 23/7 1921 för Birger Norgren i Börringe, snickare. Fordonsskatten var 5 kr 1945 men chockhöjdes året därpå till 42 kr. Enligt uppgift är det inte Birger utan brodern byggmästare Hjalmar Norgren som syns på motorcykeln. Placeringen har säkert Martin Svensson föreslagit – det blev roligare så här för kvinnor körde inte motorcykel. Fotot är troligen från 1921. Motorcykeln användes av både Birger och Hjalmar. Den försågs med en arbetssidvagn som (över)lastades med byggvaror och en lång stega. När Birger skulle harpa grus, pallade han upp bakhjulet och använde motorcykeln som kraftkälla. 2:8-9-25

Keramikern Gunnar Hansson i Lomma har bekräftat att detta är Jöns Jönsson-gården (uttalas Jinschinsagåren) som låg vid Börringe kyrka. Han bodde där med sin mor på 1940-talet men fotot är taget tidigare och han visste inte vilka personerna på bilden är. Gunnar berättade att innan man fått gravkapell på kyrkogården placerades kistan i uthuset till höger. Bakom uthuset låg kyrkstallarna. När Gunnars mor gick hemifrån låste hon och hängde nyckeln på kroken till vänster om dörren för att folk skulle veta att hon inte var hemma. Det kunde man göra på den tiden! Karna Månsdotter 1845-1927 med döttrarna Ester f. 1890 och Hilda f. 1886. 1:23

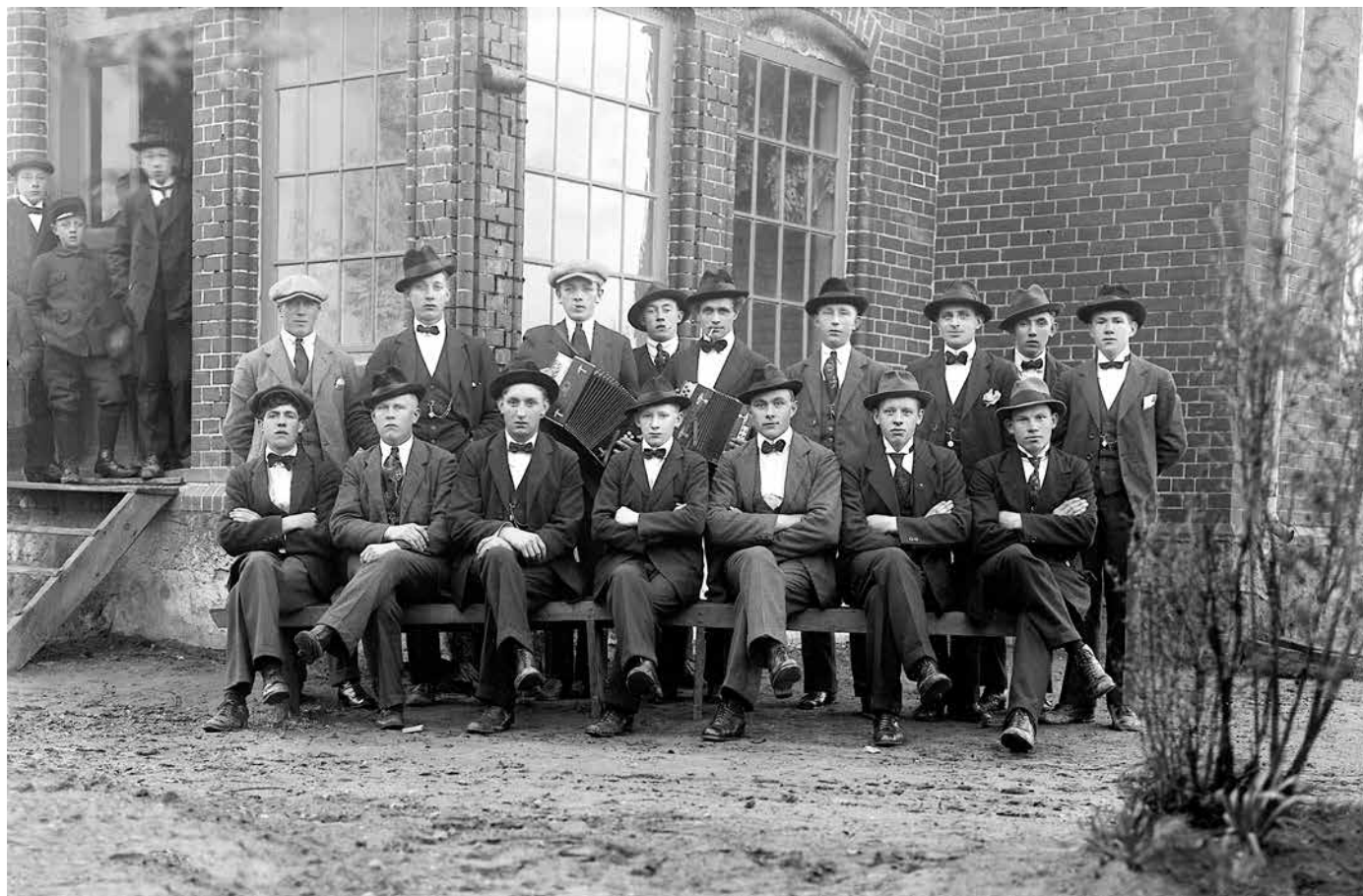
Facklig samling under fana vid gamla Folkets hus i Nötesjö, troligen på 1910-talet. År 1924 eller 1925 flyttade man över till ett nytt Folkets hus på granntomten. 2:9-3-30

IOGT-logen Rimfrost i Börringe ca 1916. Namnet hade logen fått av att den bildades en vacker rimfrostdag. När Martin Svenssons bror Sigfrid berättade om människorna på fotot nämnde han dem på den tidens sätt – ”där är Ängarnas Anna, Helga stickerska, Smens Ellen och Smens Kal och där är Ängarnas Kal och Hasslegrundens Jöns”. 2:9-3-03

”Förbandsövning” med Svedala IOGT. Mannen i mitten hette Malte Brorsson och var brevbärare i Malmö. 2:9-3-04

Majsjungarna samlade 1919 vid gamla Folkets hus i Nötesjö. I boken "Årets festseder" skriver Nils-Arvid Bringéus att majsjungning var en sed som gick tillbaka till tiden före försvenskningen av skånelandskapen. Det var på valborgsmässoafton som man gick från gård till gård för att sjunga maj, "Maj är välkommen".
2:9-3-66

Gösta Jeppsson och hustrun Elsa övertog 1922 handelsbutiken i det här huset i Nötesjö. År 1905 hade som förste ägare av huset inflyttat den då just pensionerade skolläraren i Håkanstorps skola Johan Andersson och hans hustru Maria Åberg. I församlingsboken kallades huset "Lugnet", men i den församlingsbok som börjar 1912 står ordet "Lugnet" inom parentes och i stället har antecknats "Folkets hus". Johan Andersson hade sålt huset till Folkets Hus-föreningen. På baksidan gjordes nu en tillbyggnad som användes som danslokal. I byggnaden mot landsvägen inrättades en kooperativ handelsbutik. I kyrkboken nämns handelsföreståndare från 1913 till 1917, men sedan övertogs butiken av privata handlare. Från 1917 till 1922 var Olof Olsson och hans hustru Johanna (kallad Nanna) handlare i Nötesjö. 2:1178

Ett nytt Folkets hus uppfördes i Nötesjö 1924 eller 1925. Här står representanter för Lantarbetarförbundet med sin fana. Bakerst står till vänster Elof Fyhr från Håkanstorp. 2:1143

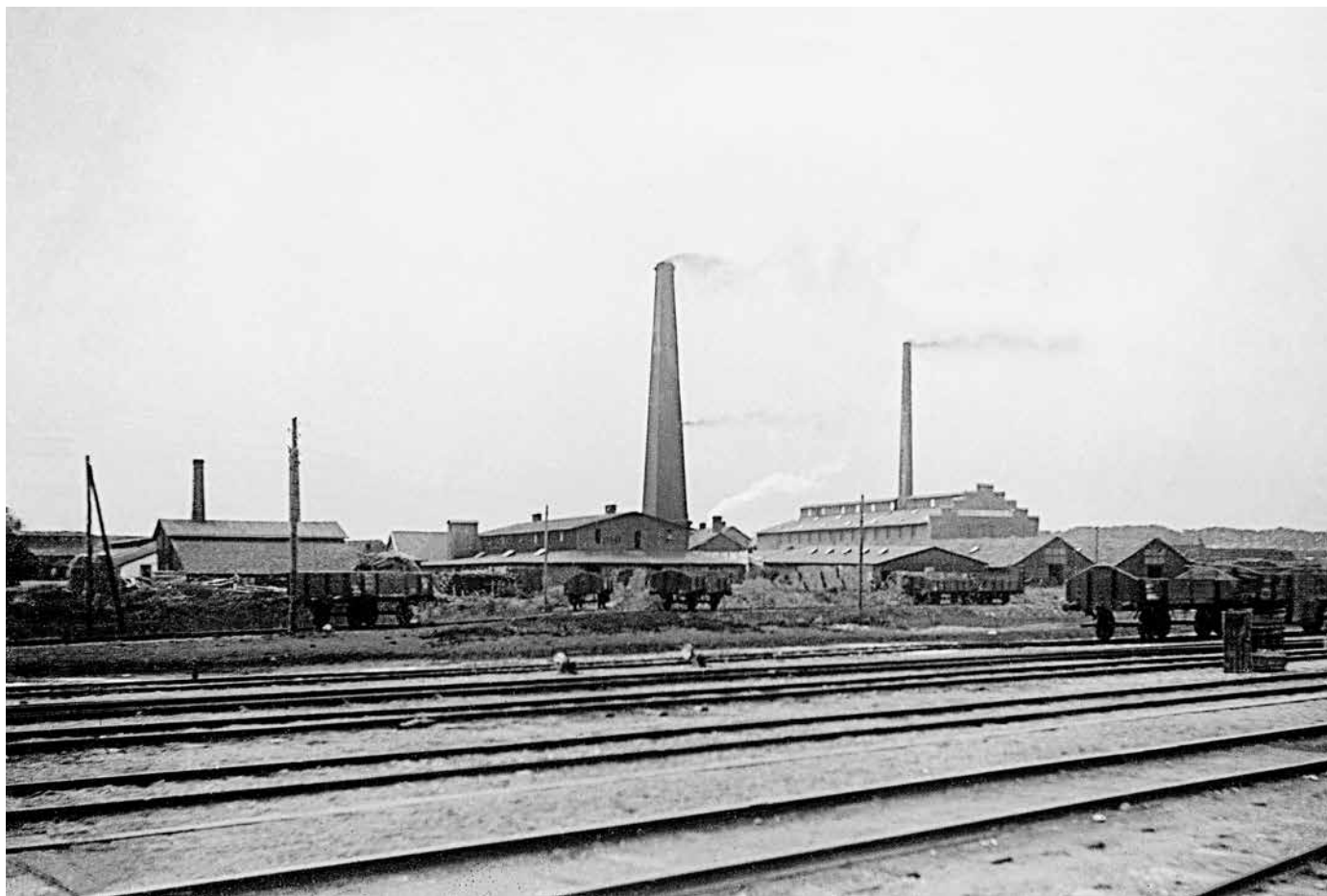
Ortsbefolkningen fick på den tiden själv svara för vägunderhållet (fotot kan dateras till ca 1920). Här är det en bit av vägen mellan Nötesjö och Sturup som skall lagas. Vid backkrönet syns gården Brånebjör och till höger går allén mot Björkesåkra gård. På bilden syns från vänster: Axel Persson, Albin Svensson f. 1897, Jöns Bergman, Ivar Svensson f. 1908, Herman Svensson f. 1909, August Persson (bror till Axel) och Nils Svensson (far till Albin, Ivar och Herman). 2:8-10-47

Festdeltagare i Börringe ca 1920. Här syns bland andra målarmästare Edvin Nilsson i stationsbyn, Jöns Klyft i Håkanstorp och Hilma och Albin Svensson i Håkanstorp. På huset bakom dem lägger man märke till fönsterraden ovanför dörren – så såg det ofta ut på den tidens skånska hus. 1:2732

Vägen som i centrum av bilden leder långt bort är i förgrunden dramatiskt avspärrad: "Förbjuden väg. Här vidtager område smittat av mul- och klövsjuka." Fotot är taget i början av 1920-talet i allén till Björkesåkra gård. 2:9-2-40

Böringe tegelbruk låg några hundra meter från stationshuset och på andra sidan järnvägen. Tegelbruket hörde till Böringekloster, som på 1880-talet hade arrenderat ut verksamheten till en dansk byggmästare J.G. Köhler. Många böringebor drygade ut sina inkomster genom säsongarbete på tegelbruket. År 1964 upphörde tegelbruket och de flesta byggnaderna revs. (Familjen Köhler har sin gravplats på Böringe kyrkogård och det är där kyrkvaktmästare Oscar Mårtensson är fotograferad på sidan 128 i denna bok.)
9-4-01

Stavfabriken vid Böringe station. Stav använde man för tillverkning av drittlar, tunnor för export av smör.
(Torkladorna eldhärjades 1942 men återuppbyggdes.) 2:174

Vid Valter Larssons handelsbod i Sturup omkring 1922. Till vänster syns ett järnrör som man kunde binda hästen vid (om man inte var barn och slog runt på det). Bak i vagnen sitter August Larsson med dottern Elsa. Bredvid kusken, Nils Andreasson som var dräng hos August, sitter Augusts son Valter som övertog affären. Till vänster om butiksfönstret med kaffekannor och mjölkbringare gör en emaljskylt reklam för "Zenith Växt Margarin" och i skyltar på dörrhalvorna talas om "Skodon" och "Lazarol, Lazarin". Hästarna framför vagnen är statushöjande körhästar, inte tunga ardenner.

2:9-3-40

Till höger sitter skräddaren i Sturup Frans Bergqvist (f. 1887), hans hustru Karolina (f. 1890) och deras dotter Karin Adina (f. 1920). Deras son Stig (f. 1919) sitter i knät på sin farfar, skräddaren Anders Bergqvist (f. 1841). Enligt församlingsboken hade Anders blivit änkling 1909, då hustrun Anna dog, och han bodde nu hos sonen Frans. Där bodde också en fosterdotter Magnhild Valborg Linnea Möller (f. 1913) som är flickan till höger om Anders Bergqvist. Kvinnan som står bakom bordet är Frans Bergqvists syster Ida Benedikta (f. 1878) som enligt församlingsboken bodde hos Frans från 3/9 1921 till 16/2 1922. Fotot bör därför vara från hösten 1921 och taget vid Frans Bergqvists hus. 1:2095

Två kamrater fotograferade utanför Martin Svenssons bostad. Till vänster står Jöns Karlsson från Brånebjör och till höger Anton Rosberg. Två eleganta herrar! 1:4315

”Rösta ja!” Året var 1922 och det man ville rösta ja till var det rusdrycksförbud som då skulle avgöras genom folkomröstning. Martin Svensson och hans syskon var medlemmar i IOGT vilket förklarar att bilen stannat till utanför deras hem (loglängan syns till höger). Det blev som bekant nej. ”Kräfter kräva dessa drycker”, hävdade Albert Engström. 2:8-10-40

Bussen väntar utanför butiken i Nötesjö. Chauffören har stolt satt sig överst på motorhuven. Det bör vara någon gång på 1920-talet. (Enligt uppgift startade busslinjen 1922 eller 1923.) Man hade bussreklam redan då: "Läs Husmodern och Allt för Alla" uppmanas vi från busstaket. Och på handlarens vägg görs reklam på emaljskyltar. 2:8-9-66

Arbete med ringvält, troligen en kall vårdag. 2:8-7-72

Syskonen Arvid och Edith Andreasson under vårsådden i Håkanstorp en dag i slutet av 1930-talet. Ediths uppgift var att passa billarna som gjorde en liten fåra i marken som fröna hamnade i. Ibland fastnade gräsrot och annat framför en bill och Edith tog då bort skräpet med käppen hon håller i handen. Gården låg bakom Brånebjör och är numera riven. I bakgrunden syns allén till Björkesåkra gård. 2:9-2-56

Arbete med årder. Till skillnad från plogen vänder inte årdern jorden utan gör bara en fåra. Man använde årder för att luckra upp jorden och körde då på längden och tvären över marken. Men framför allt använde man årder i potatisodling. Först gjorde man med årdern en fåra i vilken man satte potatis. Sedan körde man mellan fårorna för att mylla över potatisarna. När plantorna växt till sig kupade man dem, d.v.s. man körde mellan raderna och myllade upp jord mot plantorna. Slutligen körde man i själva raderna när man skulle plocka upp de färdiga potatisarna. Mannen är Herman Nilsson. Gården låg vid vägen från Sturup till Häckeberga. 2:9-146

Rast vid hästräfsan. 2:9-4-24

Olof Magnusson i Tellsjö kör hästarna framför självbindaren. Vid sådana här tyngre arbeten krävdes tre hästar. Olofs mor och syster syns i bakgrunden. Fotot är troligen taget i början av 1930-talet. 2:8-10-79

Mjölkerskor, troligen vid Börringekloster. 2:8-9-87

Ett arbetslag i Börringe, troligen ca 1920. En av flickorna (tredje flickan av de sittande) är Emma Nilsson i Håkanstorp och en annan (femte av de stående) är Betty Bergman som var född 1894 och dotter till Jöns Bergman i Håkanstorp. Till höger står systrarna Gerda och Hilda Jönsson från Håkanstorp. 1:2897

Mannen och tjuren. 1:4358

Brödbilen från Svedala, en Chevrolet på 46 hkr med 6 cyl. Den blev 1929 registrerad på bagarmästaren Wilhelm Larsson i Svedala. 2:8-10-82

Smedjor fanns vid Börringekloster och i Södra Börringe, kyrkbyn och Sturup. På den här bilden från slutet av 1920-talet ser vi Malms smeder i Sturup vid en lokomobil. Enligt Svensk uppslagsbok (1951) var lokomobil en "på hjul monterad, transportabel ångmaskin (inkl. ångpanna) el. fotogenmotor, avsedd för drift av tröskverk, sågar el. torvverk, där kraftbehovet är av mera tillfällig art". 2:9-1-40/41

En av smedens Malms gesäller i Sturup skall lägga ny hjulring på ett vagnshjul. Han värmde en järnring tills den var rödglödgd och utvidgad så att den gick på hjulet. Sedan kylde han ringen med vatten och den krympte då fast på hjulet. Det fick göras snabbt eftersom trähjulet sveddes. 2:8-10-07

Med hjälp av nummerskylten kunde i bilregistret utläsas att detta är en personvagn av märket Thulinverken som 9 maj 1921 intogs i registret för lantbrukare Valdemar Hansson på Bökebergsslätt. Han var arrendator och det är troligen bostaden som syns i bakgrunden. (Registerkortsuppgifter för den bilintresserade: 4 personer, bensindriven med 20 hkr och 4 cylindrar 64x110, längd 375 och bredd 150, luftringar, egen skattevikt 780 kg, egen tjänstevikt 960 kg och största hjultryck 330 kg.) 2:8-9-09

”Giv solskens och glädje i livet” uppmanar bonaden på väggen. 1:4299

Under arbetsskivan hänger bast. Man binder girlander som kanske skall vara till en midsommarstång eller till en äreport. Flickorna verkar komma från Börtingekloster. 2:9-3-43

Sedan blir arbetsskivan till bordsskiva och man tar rast. Männen är godsets skogsarbetare och deras uppgift har varit att dra fram grenar och kvistar till flickorna. 2:9-3-42

Med dragspelet i högsätet – det var säkert Martin Svenssons idé! Det är samma personer som i bilden på sid. 34, d.v.s. spåntäckare Anders Tornberg och hans hustru Hanna. Det spåntäckta taket har väl Anders själv lagt. 2:1116

En av många barnbilder
i Martin Svenssons
fotosamling. 2:496

Bakom Anna och Olov Berlin i Björkesåkra har samlats deras söner och svärdöttrar: Agnes och hennes fästman Georg Berlin, Georgs syster Emy Berlin, Gerda och hennes man Axel Berlin samt John Berlin. De två pojkarna är Birger och Sigvard Berlin. 1:2738

Tre generationer. 1:3034

Mor och dotter, det
är till dem fotografen
Martin Svensson låter
vår blick dras. 2:711

Det äldre paret är Karl Jönsson i Håkanstorp och hans hustru Olga. Flickorna är deras döttrar Rut, Klara, Anna och Edit. Pojken med långpipa är Jöns Klyft från Håkanstorp. Han var född 1900. Längst till höger med dragspelet sitter Jöns, son till Karl Johannesson i Brånebjör. Den minsta flickan, Edit, var född 1918 och fotot bör därför vara från ca 1921. 1:4560

Ebba, Birger och Elsa, barn till Lars och Elisabeth Jönsson på Norra Lindveds gård. Birger var född 1918 och fotot är alltså från ca 1920. 2:9-1-37/38

Vägarbete med enkla redskap: hacka, spade och rullebör. 2:9-2-15

Från Ängarna (Hagenslösa). Det gamla paret är Anders och Johanna Larsson. Till vänster står dottern Selma med make Anton. Till höger står döttrarna Emma och Johanna (Nanna). Pojken är fostersonen Alfred. Fotot är taget före 1931 (Anders dog 1931). 1:2149

Carl Landgren född
1874 med hustrun
Hilma född 1893 och
barnen Oskar och
Sven. Carl var folk-
skollärare i Håkanstorp
i Börringe från 1905 till
1935 och Hilma, som
var hans 2:a hustru, var
småskollärarinna där.
1:4551

Fotot är från Slätteröds torvmosse i Börringe. Torven grävdes upp och matades med ett paternosterverk upp till torvmaskinen som pressade ut den våta massan på brädor. Dessa tömdes på ett fält bredvid, där torven fick ligga och torka och sedan vändes för att torka även på andra sidan. Därefter lastades den torra torven i vagnar, som drogs med linor på järnvägsspår genom skogbacken upp till en lada nära landsvägen. Från 1906 till 1936 användes torv till att där driva ett kraftverk. Nr 2 från höger är Olof Jönsson f. 1892.
2:9-2-98

Även denna bild är troligen från Slätteröd. 2:9-2-99a

Anders Jönsson i Björkesåkra med sina två hästar. Han hade inte lika gärna stått där med två kor. Det är mer status i hästar och de hör till mannens ansvarsområde. 1:2155

Tröskning vid Odelryd. Tröskan drivs här av en lokomobil, en flyttbar ångmaskin. Senare övergick man till råoljemotor. I sin bok "Med charabang och flygmaskin från Sturup" berättar Hanna Bengtsson om livet i barndomens Sturup och bl.a. beskriver hon hur det gick till vid tröskning. Några bönder ägde tillsammans ett tröskverk som bestod av en råoljemotor, tröskan och en halmpress. En maskinist och en matare följde med tröskan, och därutöver fick man själv buda det folk som behövdes. Två skulle stå i stacken och långa nekerna upp på tröskan, och där stod i regel en kvinna och skar upp bindgarnet och lämnade vidare till mataren. Vidare behövdes två män vid säckarna, en som såg till att säckarna inte blev överfulla och en som bar upp de tunga säckarna på boningshusloftet. Två pojkar tog hand om agnarna under tröskan. Och inne i köket hade man fullt arbete hela dagen med att göra mat till alla. Till vänster om hunden står Hans Hansson som 1925 lämnade arrendet av Odelryd. 2:8-10-31

Om denna bild har f.d. Sturupsbon Gurli Olsson berättat: Troligen är fotot taget i Gyarp som ligger i Genarps socken. Mannen med mustasch i första ledet var Jöns Andersson i Gyarp. På hans initiativ byggdes sedan missionshuset i Sturup och dit flyttades verksamheten. Missionsrörelsen i Sturup splittrades senare i två hälfter: den ena blev Sion och den andra blev Missionsförsamlingen och hörde till Svedala.
2:9-3-28

I närheten av Börtingekloster låg vid den gamla kyrkoruinen en av socknens skolor, Börtingeklosters skola. Detta foto är från 1925 och läraren hette Nils Åkerlund. 1:410

Också det här fotot är från Börtingeklosters skola. Året är 1932 eller 1933 och Nils Åkerlund har 1930 efterträtt av Bengt Wihlborg. Hans tax fick vara med på skolkortet. 1:726

Landningsbanan på Sturups flygfält går idag fram över den plats där Björkesåkra gård tidigare låg. Här bodde från 1920 nämndemannen Bror Nilsson och hans hustru Anna. Fotot är från ca 1930 och visar deras barn Maj, Lennart, Torsten och Dagmar tillsammans med barnjungfrun. 2:1223

Prosten Edvard Wessberg och hans hustru Henriette framför Börringe gamla prästgård i Lemmeströ. Den nya prästgården byggdes i Nötesjö 1921–22 och detta foto bör därför vara tidigare. Wessberg, som var född 1869, blev kyrkoherde i Börringe år 1903 (eller rättare sagt i Gustaf som församlingen hette från 1781 fram till 1931). Han tillsattes av greven på Börringekloster som till 1922 hade patronatsrätt, d.v.s. rätt att tillsätta kyrkoherde i församlingen. År 1913 blev Wessberg prost i Vemmenhögs kontrakt. Han dog 1936. 2:1230

Prosten Wessberg vid sitt skrivbord. Han kunde vara en barsk herre. Om han såg kvinnor som klätt sig i eleganta hattar utan att socialt vara "berättigade" till det, kunde han i kyrkan konstatera att "Djävulen har pyntat sina fåglar". Det berättas också att han riktade bannbullor mot dem som kom till julottan men annars var sällsynta besökare i kyrkan. Med tydlig blick på den grevliga bänken konstaterade prosten på julottan: "Även främlingar söka sig till Herrens hus!" Greven återvände efter det inte till kyrkan förrän vid sin begravning. Historierna behöver inte vara sanna. Men att de berättas säger något om hur man i socknen såg på prosten. 1:2561

Året är 1931 och man har samlats utanför Folkets hus i Nötesjö för protestmarsch: "Vi protesterar mot det militära övervåldet i Ådalen!". Det hus som syns vid bussen är gamla Folkets hus som övergått till att vara handelsbod. 2:8-10-13

Arbete vid vägen utanför Martins hem i Nötesjö. I bakgrunden syns Nötesjö mölla. Mannen till höger kan vara Albert Jönsson (f. 1890), som med hustru Elida och sonen Stig Göte bodde i huset längre ned vid landsvägen, mittemot butiken. Till deras hus hade tidigare hört en smedja. I slutet av 1800-talet hette smeden Jöns Nordqvist. Han dog 1902 och smedjan övertogs av smedmäster Anders Olsson med tvillingbröderna Nils som gesäll. Anders Olssons barn Karl och Ellen ("Smens Kal" och "Smens Ellen") förekommer i Martin Svenssons fotosamling. Smedjan upphörde, bröderna Olsson flyttade till Svedala och huset blev privatbostad. Albert och Elida flyttade in 1919. Till vänster står Jöns Klyft. 1:272

När Martin Svensson på sin motorcykel kör förbi Tellsjö gård i Nötesjö får han se drängen Evert Persson och en pojke på väg ut med två hästar. Han stannar och tar den här bilden. Pojken är Erik Holmgren, son till Helga och Gunnar Holmgren i Nötesjö. Fotot är från 1934 och Erik var då 14 år. 1:260

Smeden Edvin Persson i Nötesjö kyrkby i Börringe ca 1932. Frun hette Ellen och barnen Svea, Anna-Stina, Gertrud, Gunni och Sven. 2:9-1-02

Familjebild från Backaryd vid Lemmeströtorp ca 1932. 1:2361

En grupp herrar har kommit hem till Martin Svensson för att bli fotograferade. Men vilka är de? Och varför ville de bli fotograferade? Det vet vi inte. Det enda vi vet är att andre mannen från höger är Nils Andersson, född 1908 och son till skogvaktare Ludvig Andersson i Slätteröd. Han var fackligt engagerad vilket skulle kunna tala för att de varit på möte i Folkets hus i närheten. Kläderna talar dock delvis ett annat språk - mannen till vänster är ”inspektörklädd”. En ledtråd skulle kunna vara att Nils Andersson en tid var jaktelev på Håckeberga. 1:2313

Våren 1935 var Carl Landgrens sista år som lärare i Håkanstorp. Sedan pensionerades han och flyttade till Dörröd där han köpt en gård. Hustrun Hilma var kvar ytterligare en tid som småskolläarinna. 1:735

Skomakare Anders Cavallin var född 1872 i Svedala. Han bodde i ett hus strax norr om det som nu är Nötesjö hotell men då var ålderdomshem. På bilden har han besök av Karin Johnsson, föreståndarinna på ålderdomshemmet. Cavallin var en vänlig och duktig yrkesman. I boken "En far och hans söner" berättar lärarens pojke Oskar Landgren om hus längs vägen mot Börringe kyrka: "Sedan kom skoma-karens lilla stuga. Han tyckte om barn och vi hälsade gärna på hos honom, även utan att ha något ärende. Jag tror att han hette Cavallin. Hans fru bjöd på en kaka ibland, och vi fick sitta i hans verkstad och titta på, när han sydde och pliggade sulor och spikade fast klackar, han hade alltid mycket att göra." 2:9-2-57

På Börringe kyrkogård har kyrkvaktmästare Oscar Mårtensson satt sig ner för en välbehövlig paus i arbetet. Martin Svensson får se honom, stannar och pratar en stund med Oscar och tar den här bilden.
2:2316

Systrarna Kersti och Maria Hansson Vallberg (f. 1877 resp. 1882) var sömmerskor i Nötesjö och ombesörjde enligt emaljskylten på ytterväggen också ”Tvätt och strykning”. (Gurli Olsson berättar att hon fick cykla hit från Sturup med fars frackskjorta innan han skulle gå på begravning.) Det är Kersti som står till vänster. De ordnade söndagsskola i sitt hem. Fotot är från ca 1935. En som deltog i deras söndagsskola var Oskar Landgren, skollärarens son i Håkanstorp som var född 1918. I boken ”En far och hans söner” berättar han: ”Mitt emot barnmorskan och epidemisjukhuset låg på andra sidan landsvägen en liten stuga, där det bodde två rara gamla tanter, som höll söndagsskola för ett tiotal barn i förskoleåldern. De lärde oss sjunga en del andliga sånger, de berättade om Jesus och lärde oss bedja. För sin ideella verksamhet tog de inget betalt, men vi fick köpa en liten tidning av dem, som hette Barnavännen. Jag gick dit varje söndag året innan jag började skolan, men sedan fick jag sluta, för det kom nya barn, och tanterna kunde inte ta emot för många barn i sin lilla stuga.” 1:469

Elsie Nilsson f. Andreasson har berättat att rådjurskidet räddades undan slättermaskinen när man år 1938 högg klöver vid hennes föräldrahem i Håkanstorp. Hunden bevakade och beskyddade det lilla rådjuret. Martin Svensson tillkallades och tog fotot. Sedan man huggit färdigt på klöverfältet lades rådjurskidet tillbaka på samma plats och togs om hand av modern. 2:80

Gården i bakgrunden är Ramnakärr i Lemmeströ, arrendegård under Börringekloster. Fotot är från ett av krigsåren i början av 1940-talet. Tre unga kvinnor gallrar betor. Det är före enkornsfrönas tillkomst. Betplantorna trängs i raderna och har därför först avståndshackats, men genom gallringen skall det nu bara bli en enda planta kvar på sin plats i raden. Betfältet ter sig oändligt stort men kvinnorna ligger inom "snackeavstånd" med varandra. Martin Svensson ser dem, stannar till och fotograferar. Om det nu inte var så att han kört dit i syfte att föreviga att tre adelsfröknar Rudenskiöld, Beck-Friis och Thott det året hjälpte till med betorna. 2:1026

Vid klockarebostaden i Lemmeströ 1938. Det är troligen kyrkokören som samlats kring gamle klockaren Carl Nilsson i rullstolen. Carl Nilsson var född 1851 och hade när han dog 1938 varit klockare i Börringe i 62 år. Den nye klockaren kantor Börje Wickström med fru Ruth sitter till höger om rullstolen. Till vänster om rullstolen sitter prosten Wessbergs änka Henriette tillsammans med Allan Green som var vikarierande präst innan den nye kyrkoherden Vesterstedt tillträtt. Green skall tydligen avtackas eftersom han bär blomsterkrans. 2:884

Bild 112. Kyrkoherde Pehr Vesterstedt och hans hustru Elsa i Börringe prästgård. Vesterstedt, som var född 1885, blev kyrkoherde i Börringe 1938 och flyttade in i prästgården väster om kyrkan. 2:991

Ruth Arvidsson konfirmerades 1939 i Börringe kyrka och blev sedan fotograferad hemma i Rävstad. När det gällde att fotografera konfirmander, både i kyrkan och i hemmet, iakttog Martin Svensson noga tradition-ens krav. Här gällde det inte att få något att hända i bilden, tvärtom skulle den präglas av stillhet. Ett allvarligt ansikte, psalmbok i handen, blommor och gratulationskort på ett bord och gärna ljus i bakgrunden. 2:2217

Konfirmation i Börringe kyrka 1947. Flickorna i vitt och pojkarna i svart. Alla med bibel och psalmbok i handen, förmodligen en gåva från församlingen. Prästen är kyrkoherde Pehr Vesterstedt. 2:1013

Skolkök hösten 1945 i f.d. Epidemisjukhuset i Nötesjö. Så här kan det ha gått till vid fotograferingen: Martin Svensson har upptäckt lärarinnans barn i en barnvagn och vill att barnet skall vara med på bilden. De längsta flickorna placeras på stolarna med lärarinnan Ingegärd Evander i mitten. Att de vita skorna är symmetriskt fördelade är nog inte en slump, inte heller hårfärgens fördelning i bakre ledet – symmetri skapar harmoni. Martin Svensson skojar med det lilla barnet och alla skrattar åt honom. Just då tar han bilden. 2:987

Bygdegården påbörjades 1935 och invigdes 1936. Där ordnade bygdegårdsföreningen och bondeförbundet fester, bl.a. en sommarfest. Man kunde också hyra lokalen för t.ex. 50-årskalas. På sommaren dansade man på en utomhusdansbana. Av de många personerna på den här bilden har ett tjugotal kunnat identifieras. ”Alla har betalt inträde, det syns på märket på kavajslaget”, konstaterar Marianne Mårtensson. ”Och att de är lantbrukare syns på den vita pannan – den har skuggats av hatten när de arbetat ute på fälten.” 2:9-3-70

Man ordnade också ryttartävlingar vid Bygdegården. Här är det juniorryttarna som ställt upp sig: Bengt Hansson på Tellsjö gård, Arne Jönsson i kyrkbyn, Per-Erik Hansson i Lemmeströ och Torsten Persson och Kjell Håkansson i kyrkbyn. 2:890b

Gubbalaget mot flickorna på Börringe Bygdegårds sommarfest ca 1940. Det skulle dröja länge innan damfotboll togs på allvar – år 1940 var det bara fråga om ett spexartat festinslag. Gubbarna hade en svår uppgift och lär ha förlorat med 1–27. Det underlättade inte att hejklacken ensidigt höll på flickorna och gisslade gubbarna. ”Möller, Möller, vänsterytter – gagna bättre dina fytter!” hördes från hejklacken när Herved Möller i Håkanstorp var för passiv. Målvakt för gubbarna var Martin Jönsson i Södra Börringe. En annan gång när trädgårdsmästare Albin Körner hade den otacksamma uppgiften att stå i målet ropade man: ”Körner, Körner, har ej chans – duger bättre binda krans!” 2:9-3-67

”Resultat av plöjningstävlan” skaldade Ulf Peder Olrog. Stadsbor tyckte nog att det låg något lustigt över att tävla i plöjning. I själva verket rörde det sig om att tävla i yrkesskicklighet i lantbruket. SLU ordnade ofta sådana tävlingar. 2:9-2-89

I klubbrummet på Bygdegården har SLU-are blivit fotograferade med sina priser från olika tävlingar. Så hade t.ex. systrarna Gurli och Ingegerd Persson deltagit i stickningstävling. 2:890c

”Fröken Stina”, d.v.s. Stina Beck-Friis på Norra Lindved, fyller 80 år. Hon var född på Börringekloster 1865 och fotot är alltså från 1945. Fröken Stina var känd bl.a. för sina akvarellmålningar, som var dragplåster när kyrkliga syföreningen hade auktion. Hon dog 1954. 2:2237

I det här huset i Sturup bodde lärarinnan Karolina Ljungdal. 1:68

Författarens efterord

Under arbetet med Martin Svenssons fotosamling har jag återupplevt barndomens somrar hos Martin och hans syskon Hilda och Emil i Nötesjö. Det är med tacksamhet jag minns dem.

Mats Olsson har svarat för att mitt manuskript omvandlats till denna bok och har samtidigt bidragit med värdefulla synpunkter och hjälpt mig att identifiera bilder. Syskonen Ruth och Stig Arvidsson på Tittentegården har varit till stor hjälp, inte minst när det gäller lantbruksbilder. Men också många andra har medverkat. Utrustad med Martins bilder i en bärbar dator besökte jag Birgitta och Arne Jönsson i Börringe kyrkby och de hade också inbjudit sina vänner Ulla och Bengt Andersson och Lars "Lyngsjö". Det blev ett givande möte, som sedan följdes upp med samtal om de bilder jag lämnat kvar för närmare begrundan. God hjälp har jag också haft av f.d. Börringeborna Alice Andersson, Agne Ask, Ingegerd Fjällman, Erik och Olof Fyhr, Kerstin Johannesson, Cecilia Lewenhaupt, Algot Lindegrund, Marianne Mårtensson, Elsie Nilsson, Maj Nilsson, Gurli Olsson, Sven Svensson och flera andra. Och när de inte själva kunde svara tog de kontakt med barndomsvänner som kunde ge besked.

Ett varmt tack riktar jag till alla, nämnda och onämnda, som hjälpt mig i arbetet med Martin Svenssons bilder. Det har varit ett givande och stimulerande samarbete.

Resultatet har blivit att ett stort antal av Martin Svenssons foton har kunnat identifieras i fråga om personer, plats och tid. Det var ju också syftet. Men vad jag inte förutsåg var att arbetet samtidigt skulle föra med sig att människor som inte varit i kontakt med varandra på många år nu skulle få anledning att återuppta kontakten för att hjälpas åt med Martin Svenssons bilder och tillsammans dra sig till minnes människor och tider som varit. Allt detta tack vare Martin Svenssons bilder! Att åstadkomma sådant femtio år efter sin död är inte alla förunnat.

Lund i maj 2005.

Lennart Börnfors